

Masteroppgave i statsvitenskap, NTNU

Gjensidighet – veien til utvikling?

En kvantitativ analyse av gjensidighets betydning for utvikling i utviklingssamarbeid

Enya Stroop Donnelly

Veileder: Jonathon Moses
Juni 2017

Abstract:

This paper examines the effects of reciprocity on development in an international volunteer cooperation organization (IVCO). Reciprocity has become the latest buzzword for development organizations to describe partnerships with the Global South. This is a paradox as the concept is practically impossible to incorporate in traditional aid relations, as it implies a disruption of the historical asymmetric relation between the Global South and North. The new group of development organizations IVCOs create partnerships built on reciprocity, rather than trying to incorporate the concept as a work method. By examining vertical and horizontal exchanges in FK Norway (Fredskorpset) I have been able to measure the effects of reciprocity on development. This paper concludes that reciprocity has a clear positive impact on development.

Forord:

Denne våren har jeg hatt friheten til å fordype meg i et av prosjektene som gjør norsk bistand unik i internasjonal sammenheng. Takket være samarbeidet med Fredskorpset har jeg fått innsikt og forståelse av arbeidet deres samt datamateriale som har gjort undersøkelsen mulig. Fra å starte med et ønske om å måle samfunnseffekten av Fredskorpset i sin helhet, har jeg funnet en overkommelig problemstilling, som også har gyldighet utover Fredskorpsets virksomhet.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Jonathon Moses, som har hjulpet meg mye med å holde det rette fokuset gjennom oppgaven og vært en enorm trygghet for meg med grundige tilbakemeldinger. Arild Blekesaune har fungert som samlivsterapaut når STATA og jeg ikke har klart å prate sammen, og skal ha æren for at vi fortsatt holder sammen.

Jeg vil takke min personlige støttegruppe bestående av Finn, Ragnhild, Eirik, Trine og Karen som har bidratt med skikjøring, klatring, vindriking og ikke minst rettleing gjennom prosessen. Dette semesteret hadde vært uhorvelig tungt uten all støtten og maten jeg har fått fra Finn, som i gjengjeld har lært mer om Fredskorpset og internasjonale utviklings samarbeid enn han selv skulle ønske. Jeg vil også takke lunsjgruppa for fnising på lesesalen og pulverkaffe når motivasjonen har vært tom.

Enya Stroop Donnelly

Trondheim, juni 2017.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
2. TEORI	2
2.1 GJENSIDIGHET	2
2.1.1 <i>Gjensidighet i utviklingssamarbeid</i>	3
2.1.1.1 Relasjonell gjensidighet (1)	4
2.1.1.2 Gjensidig nytte (2)	5
2.1.1.3 Felles beslutningsprosesser (3)	5
2.1.1.4 Gjensidig utveksling (4)	5
2.1.2 <i>Fravær av gjensidighet i utviklingssamarbeid</i>	6
2.2 HORIZONTAL OG VERTIKAL UTVEKSLINGER	7
2.3 FREDSKORPSET	8
2.3.1 <i>Fredskorpsets gjensidighet</i>	8
2.3.2 <i>Fredskorpsets utvekslinger</i>	9
2.3.3 <i>Fredskorpsets endringsteori</i>	10
2.4 OPERASJONALISERING OG HYPOTESER	12
2.4.1 <i>Hypoteser</i>	13
2.4.2 <i>Operasjonalisering</i>	15
2.4.2.1 Gjensidighet	15
2.4.2.2 Utvikling	15
3. METODE	16
3.1 DELTAGERUNDERSØKELSE	16
3.1.1 <i>Gjensidighet</i>	17
3.1.1.1 Relasjonell gjensidighet	17
3.1.1.2 Gjensidig nytte	18
3.1.1.3 Felles beslutningsprosesser	18
3.1.1.4 Gjensidige utvekslinger	18
3.1.1.5 Variabelen gjensidighet	19
3.1.2 <i>Utvikling</i>	19
3.1.2.1 Verdier og relasjoner	20
3.1.2.2 Ferdigheter	20
3.1.2.3 Variabelen utvikling	20
3.1.3 <i>Kontrollvariabler</i>	21
3.2 PARTNERUNDERSØKELSE	22
3.2.1 <i>Gjensidighet</i>	23
3.2.1.1 Relasjonell gjensidighet	23
3.2.1.2 Gjensidig nytte	24
3.2.1.3 Felles beslutningsprosesser	24
3.2.1.4 Gjensidige utvekslinger	25
3.2.1.5 Variabelen gjensidighet	25
3.2.2 <i>Utvikling</i>	26
3.2.2.1 Verdier og relasjoner	26

3.2.2.2 Ferdigheter	26
3.2.2.3 Variabelen utvikling	27
3.2.3 Kontrollvariabler	27
3.3 METODISKE UTFORDRINGER	28
3.3.1 Validitet	28
3.3.2 Reliabilitet	29
3.3.3 Frafall og representativitet	31
3.4 LOGISTISK REGRESJON	33
3.4.1 Forutsetninger for logistisk regresjon	33
3.4.2 Hypotesetesting	34
3.4.3 Forklaring av modellene	35
4. ANALYSE OG DISKUSJON	37
4.1 FREDSKORPSET	37
4.1.1 Deltager	37
4.1.2 Partner	39
4.2 NØRD-SØR	40
4.2.1 Deltager	40
4.2.2 Partner	42
4.3 SØR-NØRD	43
4.3.1 Deltager	44
4.3.2 Partner	45
4.4 SØR-SØR	47
4.4.1 Deltager	47
4.4.2 Partner	49
4.5 H_1 : GJENSIDIGE UTVEKSLINGER FØRER TIL UTVIKLING	50
4.6 FEILKILDER	52
4.6.1 Type I-feil	52
4.6.2 Type II-feil	52
5. AVSLUTNING	53
6. REFERANSELISTE	55
VEDLEGG 1: HISTOGRAM AV VARIABLENE I DELTAGERUNDERSØKELSEN	59
VEDLEGG 2: DESKRIPTIV STATISTIKK AV VARIABLER I DELTAGERUNDERSØKELSEN	61
VEDLEGG 3: DESKRIPTIV STATISTIKK AV VARIABLER I PARTNERUNDERSØKELSEN	63
VEDLEGG 4: REPRESENTATIVITET	65
VEDLEGG 5: SANNSYNLIGHET	67

1. Innledning

Siden kolonitidens slutt har vesten forsøkt å hjelpe tidligere kolonier til å bli stabile stater. Hvilke strategi man mente bidro til dette har endret seg mye gjennom historien (Degnbol-Martinussen, 1999). I dag handler utviklingshjelp om å samarbeide for utvikling. Et ord som ofte går igjen er partnerskap og gjensidighet (engelsk: reciprocity) (Ahmad, 2006; Lough, 2016b). Frihandelsavtaler og andre internasjonale samarbeidsavtaler, inkludert utviklingssamarbeid, inngås fordi det er gjensidig fordelaktig for begge parter å samarbeide. For at tidligere kolonier skal kunne endre sin posisjon i verden og øke landets velstand er ikke donasjoner løsningen, men at avtaler som inngås, bygger på grunnleggende tanke om likeverd og gjensidighet.

En gruppe organisasjoner som tar gjensidighet svært alvorlig, kalles International Volunteer Cooperation Organisations (IVCO). Dette er utviklingssamarbeid som har som mål å skape utvikling gjennom frivillige internasjonale samarbeidsprosjekter. De fokuserer på nettverksbygging som metode for å skape utvikling og samarbeider på tvers av landegrenser gjennom utvekslinger (Perold et al., 2013). Eksempel på IVCO-er er Canadian Crossroads International, Deutsche gesellschaft für internationale zusammenarbeit (GIZ) og Fredskorpset (FK Norway). På FN-konferansen om internasjonal frivillighet i Bonn 2016 ble nødvendigheten av en velorganisert frivillig sektor i fremtiden tydeliggjort: «The international volunteering sector is key in ensuring that people have the capacity to better absorb, anticipate, and adapt to shocks and stresses which in turn helps protect development gains and ensures sustainability of their surroundings» (Bonn, 2016). I slike samarbeid er man avhengig av tillit til hverandre og å bli behandlet som en likemann, altså at utvekslingene er gjensidige. Gjensidighet vil være tema for denne undersøkelsen, da det er et stadig viktigere begrep for utviklingssamarbeid, og IVCO-ene forsøker å utnytte dens potensial til det ytterste. Om gjensidighet skaper utvikling bør det først og best skje gjennom disse organisasjonene. Jeg ønsker derfor å undersøke om gjensidighet i utviklingssamarbeid bidrar til utvikling. Jeg formulerer derfor problemstillingen:

Fører gjensidighet i internasjonale frivillige utviklingssamarbeid til utvikling?

For å svare på problemstillingen min må jeg kunne måle gjensidighet og utvikling i en IVCO. Å si noe om utviklingseffekten eller virkningen av internasjonale frivillige prosjekter er vanskelig, da prosjektene ofte ikke er resultatorienterte, som gjør at de ofte har lite kvantifiserbare mål og metoder (Lough, McBride, & Sherraden, 2009a). Tradisjonell bistand

bestod i stor grad av overføringer av midler og kunnskap fra nord til sør, ofte i form av personalutveksling fra nord til sør. De nye IVCO-ene fokuserer som nevnt på gjensidighet, og har derfor også gjensidige utvekslinger, altså fra nord til sør og sør til nord og sør til sør. Det har blitt gjort forskning på ulike utvekslinger, men ikke på utvekslinger der rammene er like med unntak av retning. Denne undersøkelsen skal derfor se nærmere på hvordan gjensidighet påvirker utvikling i ulike utvekslingstyper. I Norge har vi vårt eget folkelige bidrag til utvikling, nemlig Fredskorpset, som defineres som en IVCO. Ved å undersøke gjensidighet og utvikling i Fredskorpset vil jeg kunne undersøke om gjensidighet fører til utvikling for ulike typer utvekslinger.

Dette er en kvantitativ undersøkelse med utgangspunkt i to undersøkelser fra Fredskorpset, en på deltagnivå og en på organisasjonsnivå. Jeg skal begynne med å redegjøre for begrepene gjensidighet og hvilke utfordringer ulike typer utvekslinger møter før jeg presenterer begrepet utvikling slik det er definert av Fredskorpset. Jeg skal gjennomføre en logistisk regresjonsanalyse der jeg kan sammenligne de ulike utvekslingene til Fredskorpset. Jeg har formulert fire hypoteser som presenteres etter begrepene har blitt grundig diskutert.

2. Teori

I dette kapittelet skal jeg presentere hva gjensidighet er og definere hva gjensidighet i utviklingssamarbeid medfører. Lough (2016b) deler begrepet opp i fire komponenter for å beskrive gjensidighet i utviklingsarbeid, og jeg presenterer disse før jeg redegjør for fravær av gjensidighet. For å besvare problemstillingen *Fører gjensidighet i frivillige utviklingssamarbeid til utvikling?* velger jeg å se på ulike utvekslinger i Fredskorpset. Fredskorpset tilrettelegger gjensidige utviklingssamarbeid mellom partnere i sør og i Norge. Jeg skal vise hvorfor det er hensiktsmessig for Fredskorpset å ha nettopp gjensidige utvekslinger som arbeidsmetode fremfor andre mer konvensjonelle metoder. Fredskorpsets endringsteori presenteres, da dette er grunnlaget for å måle utvikling senere i oppgaven.

2.1 Gjensidighet

Gjensidighet handler om likeverdighet i relasjoner. Gjensidighet skaper stabilitet og forutsigbarhet i relasjoner og skaper åpenhet og tillit mellom partnere (Komter, 2007, s. 103). I 1925 skrev Marcel Mauss *Essai sur le Don*, som omhandler sosiale relasjoner og viktigheten av gjensidighet. Han argumenterte for at alle relasjoner består av tre forpliktelser: En forpliktelse om å gi, en forpliktelse om å motta og en forpliktelse til å gjengjelde. Relasjoner

blir skapt, opprettholdt og styrket av disse forpliktelsene, som er selve essensen av gjensidighet (Mauss, 1934). Disse forpliktelsene til å gjengjelde er essensiell i all menneskelig interaksjon. Lévi-Strauss viser hvordan gjensidighet kan billedliggjøres gjennom utveksling av gaver, der gaven ikke nødvendigvis er det viktigste, men heller interaksjonen som oppstår:

“Goods are not only economic commodities but vehicles and instruments for realities of another order: influence, power, sympathy, status, emotion; and the skillful game of exchange consists of a complex totality of maneuvers, conscious or unconscious, in order to gain security and to fortify one’s self against risks incurred through alliances and rivalry” (Lévi-Strauss, 1969, s. 54).

Alle menneskelige relasjoner innehar denne dynamikken, som må bygges og vedlikeholdes gjennom en symbolsk gavegivning. På samme måte kan relasjoner ødelegges og misbrukes om man ikke følger forpliktelsen til å gjengjelde

“To refuse to give, to fail to invite, but also to refuse to accept, is tantamount to declaring war. It is not the refusal of the object itself, but the rejection of the bond of alliance that is at stake here. As long as the recipient of a gift has not given back, the giver holds a certain power over the recipient” (Komter, 2007, s. 103).

Denne makten er ødeleggende og vanskelig å motvirke. I utviklingsarbeid ser vi et sånt forhold. Donasjoner fra nord til sør skal være en gave, som skal hjelpe sør uten at nord krever noe tilbake. Mange vil argumentere for at det å gi penger til organisasjoner som driver med utviklingsarbeid, fører nord og sør tettere sammen, gjennom solidaritet. Stirrat og Henkel (1997) argumenterer at dette kun bidrar til å bekrefte forskjellen og avstanden mellom partene, som opprettholder denne ubalansen i forholdet.

2.1.1 Gjensidighet i utviklingssamarbeid

Gjensidighet handler altså om å skape balanse i relasjonen, å gjengjelde og å samarbeide på lik linje. I tradisjonell bistand har dette vist seg å være umulig, da det er en implisitt skjev maktfordeling mellom partene. Relasjonen består av en mottaker og en giver, der mottakeren hele tiden forsøker å gjøre de rette tingene for å få videre støtte av giveren (Stirrat & Henkel, 1997). Dette har vist seg å være svært problematisk for utviklingsarbeid, og bidro til fremveksten av International Volunteer Cooperation Organizations (IVCO), videre kalt utviklingssamarbeid. Utviklingssamarbeid har potensiale til å skape et gjensidig forhold mellom partnere både i sør og i nord, og skape utvikling på en gjensidig fordelaktig måte, ved blant annet økt kapasitet, effektiv organisasjonsvirksomhet, utvidet internasjonalt

samarbeidsnettverk og økt kultursensitivitet (Sherraden, Lough, & McBride, 2008). Med de rette forutsetningene bidrar gjensidig utviklingssamarbeid til utvikling både på et personlig nivå og på organisasjonsnivå. Disse forutsetningene sikres gjennom prinsippet om gjensidighet, som kan operasjonaliseres i fire elementer, relasjonell gjensidighet (1), gjensidig nytte (2), felles beslutningsprosesser (3) og gjensidige utvekslinger (4) (Lough, 2016b). Disse elementene må være tilstede på mellommenneskelig nivå og på organisasjonsnivå for at utviklingssamarbeid skal være gjensidige. Hva disse består av og hvorfor de er nødvendige for å sikre gjensidighet presenteres følgende.

2.1.1.1 Relasjonell gjensidighet (1)

Relasjonell gjensidighet handler om at partene må anse hverandre som likeverdige. For noen betyr det å arbeide i et felles prosjekt, mens for andre organisasjoner betyr det å ha de samme levevilkår i form av bolig eller lønn som de lokale. Dette løses på mange ulike måter, da materiell likhet ikke alltid fører til likeverd, men heller ved å tilrettelegge for at partene kan bidra i samarbeidet med sine styrker. Dette kalles relativ likhet og er nødvendig når man inngår samarbeid på tvers av kulturer (Lough, 2016a). Å anse noen som ens likemann handler om å behandle vedkommende med respekt og forståelse, uten å tillegge dem egenskaper de ikke nødvendigvis innehar. Det er essensielt å ha god kommunikasjon mellom partene for å skape god relasjonell gjensidighet. For internasjonale partnere er språkforståelse, kulturforståelse og ansikt-til-ansikt-kommunikasjon utfordrende, men samarbeidet viser seg å bli betydelig styrket ved å arbeide på akkurat disse tre områdene (Lough, 2016b).

Partnerskap som er begrenset i tid, opplever ofte problemer med å skape god gjensidighet i samarbeidet (Ostrom & Walker, 2003). På grunn av tidsbegrensingen oppleves det at obligasjonen om å gjengjelde forsvinner, da relasjonen kun er midlertidig. Ser vi til den engelske organisasjonen Voluntary Service Overseas (VSO), som driver helsepersonell utvekslinger, har de en varighet på to år. Dette gir de frivillige anledning til å bygge opp sterke relasjoner over tid (VSO, 2014). Lough viser at varigheten på utvekslingen ikke nødvendigvis må være langvarig, så lenge samarbeidet mellom partnerne består og at begge parter mottar gjentatte utvekslinger over tid. Gjentatte utvekslinger skaper forutsigbarhet mellom partene og styrker samarbeidet (Lough, 2016b, s. 9).

2.1.1.2 Gjensidig nytte (2)

Et samarbeid skal baseres på et genuint ønske om et samarbeid som er gunstig og gagnar begge partnere (Lough, 2016b, s. 9). Undersøkelser av Fredskorpsets utvekslinger viser at dårlige mål ofte er årsaken til mislykkede utvekslinger (Carlsen et al., 2006). Partnerne må avklare hva de mener er sammenfallende mål for å forsikre gjensidig nytte. Partnerne i utviklingssamarbeid har ulik kapasitet og ressurser, som gjør at man må tydeliggjøre på hvilken måte samarbeidet er gjensidig, da det som regel er umulig med et quid pro quo samarbeid. Samarbeid som ikke bygger på fullstendig likhet, men en grad av likhet begge parter er komfortable med, blir ofte kalt strategisk gjensidighet (Lough, 2016b, s. 9). Et godt eksempel på slik gjensidighet kan være gjensidig læring. Ved personellutvekslinger vil læringen være interpersonell, som begge parter vil dra nytte av (Lough, 2016b). Om samarbeidet blir skjevt vil en partners bidrag kun være symbolsk. Parten med det symbolske bidraget kan fort føle at samarbeidet eksisterer på den andre partens nåde, og tørr ikke kritisere, i frykt for å miste samarbeidet. Eksempelvis der en part bidrar økonomisk og den andre partens bidrag blir rent symbolsk (Franco, 2013, s. 21).

2.1.1.3 Felles beslutningsprosesser (3)

I tråd med overnevnte prinsipp om gjensidig nytte skal begge parter ha eierskap til samarbeidet og delta i beslutningsprosessene (Ahmad, 2006). Partene i samarbeidet må være enige om hvordan prosjektet skal være utformet, hvordan de skal arbeide, hvem som får være med og hvordan pengene skal brukes (Lough, 2016b, s. 11). En god beslutningsprosess innebærer at alle parter har eierskap for prosjektet og tar ansvar for formingen av prosjektene og samarbeidet samt diskuterer premisser, strategier og er enige og åpne om hvordan budsjett og regnskap ser ut. På denne måten er partene også sikrere på hva som bør skje i møte med nye situasjoner, og de kan støtte seg på hverandre da de har felles forståelse for avgjørelser som har blitt fattet.

2.1.1.4 Gjensidig utveksling (4)

Gjensidig utveksling er en forutsetning for gjensidige utviklingssamarbeid (Lough, 2016b, s. 13). Det finnes en rekke frivillige programmer mellom partnere i nord og sør der utvekslingen er ensidig fra nord til sør. Dette er ikke et gjensidig samarbeid. Om utviklingssamarbeidet virkelig skal være gjensidig bør alle parter motta og sende frivillige (Lough, 2016b, s. 13). Dette vil føre til gjensidig læring og man vil føle at man kan yte på like premisser. Målet er at de frivillige skal lære seg nye ferdigheter gjennom sitt arbeid og å ta dette med tilbake til sin organisasjon. Ved å anerkjenne at man er likeverdige partnere vil man også anerkjenne at man

kan lære noe av en utveksling. Selv om eksempelvis de økonomiske rammene er skjeve, vil en personutveksling være en god gjensidig utveksling.

Returnerte frivillige rapporterer å ha fått mer ut av utvekslinger enn hva de har bidratt med i utvekslingen (Lough, McBride, & Sherraden, 2009b). Det kan tenkes at dette handler i større grad om hvordan frivillige verdsetter det de har opplevd enn at arbeidet deres har vært lite konstruktivt. Den viktigste effekten av en utveksling kan oppleves å komme i ettertid av selve utvekslingen enn under, da man får nye inntrykk og erfaringer som endrer måten man handler på når man returnerer (Popazzi, 2004).

Jeg har nå presentert hva gjensidighet er og hva det innebærer for internasjonale utviklingssamarbeid. Videre skal jeg vise konsekvensen av å ikke ha gjensidighet i utviklingssamarbeid og hva som skiller samarbeid i vertikale og horisontale utvekslinger.

2.1.2 Fravær av gjensidighet i utviklingssamarbeid

Å opprettholde et gjensidig samarbeid krever at man lager gode organisatoriske strukturer og mekanismer som forsikrer seg om at partene er likeverdige. Slik kan man unngå å skli fra å være et gjensidig utviklingssamarbeid til å bli tradisjonelle bistandspartnere. Om man baserer utviklingssamarbeid på tilbudsrevet samarbeid - eksempelvis at en partner vil donere penger til sør for å bygge skoler, er det vanskelig å skape et gjensidig samarbeid, da sør-partneren ikke har noen mulighet til å gi tilbake (Perold et al., 2013). «Giving gifts may serve to dominate, humiliate and to make others dependent upon our benevolence and our willingness to share valuables and resources with them» (Komter, 2007, s. 99). Om mottakeren ikke har mulighet til å gjengi giveren, vil giveren ha en moralsk overlegen posisjon som gir makt over mottakeren, som ikke opphører før samarbeidet avsluttes. Mottakeren blir plassert i en maktesløs posisjon som «ultimately robs the recipient of self-respect using altruism as a form of social oppresion» (Polonijo-King, 2004, s. 109). Dette er en struktur som henger igjen fra kolonitiden (Degnbol-Martinussen, 1999). For å markere endring i forholdet mellom partnere i nord og sør har det blitt tatt i bruk andre begreper for å markere at det er et nytt annerledes forhold mellom partene (Ahmad, 2006). Begreper som 'partnerskap' og 'samarbeid' er typiske begreper som har blitt brukt til å dekke over dårlige forhold nord-partnere har med NGO-er i sør. For mange NGO-er i sør oppleves ofte 'partnerskap' som et 'donorskap'.

Det er vanskelig å skulle glemme vestens bistandshistorie og begynne å se på partnere i sør som likeverdige. Frivillige fra vesten drar fortsatt med en tanke om å hjelpe og bidra, dermed

implisitt antas det at de har evner eller kunnskaper som de mangler i mottakerlandet (Lough, 2016b, s. 4). I utviklingssamarbeid må man være åpen for å lære og forvente å møte noe annerledes. På samme måte viser undersøkelser at ideer fremmet av utenlandske frivillige blir høyere verdsatt enn ideer fra lokale frivillige i sør (Lough & Carter-Black, 2015). Altså forventes det også at de vestlige frivillige har evner mottakerlandet mangler. Tanken om at noen fra sør skal komme til nord for å arbeide frivillig virker fjern for mange i nord, da de ikke kan forstå at en fra sør kan ha noe å tilby eller bidra med (Lough, 2016b, s. 4). I tradisjonell bistand hadde ikke dette vært et problem, da det ikke er et balansert maktforhold mellom partene. For utviklingssamarbeid og spesielt nord-sør-samarbeid, er det vesentlig at utvekslingen av frivillige oppleves som like verdifull for begge parter.

2.2 Horisontale og vertikale utvekslinger

Tradisjonelt sett har utviklingssamarbeid vært unilaterale prosjekter med frivillige fra nord til sør. Etter 2000 har en rekke multilaterale prosjekter startet med gjensidige vertikale og horisontale utvekslinger, altså mellom partnere i sør og nord (vertikale) og mellom to partnere i enten sør eller nord (horisontale). Eksempelvis VSO, Canadian World Youth, Fredskorpset og United Nations Volunteers (Volunteer and Service Enquiry Southern Africa, 2013). I VSO sitt sør-sør-program fant Fulbrook (2007) det svært verdifullt at de frivillige også var fra et utviklingsland, da disse deltagerne var vant til begrensede ressurser, ble som regel mindre syke og klarte å tilpasse seg arbeidet og lokalsamfunnet fortere enn frivillige fra nord (ibid., s. 22). I tillegg viser det seg at VSO sine frivillige kommer tilbake til sine hjemsteder med nye nyttige erfaringer, som de bruker på å styrke sin egen lokale organisasjon. Popazzi (2004) viser i sin undersøkelse at 74 % av returnerte frivillige i Kenya promoterer frivillig arbeid i sitt lokalsamfunn. Sør-deltageres tilpasningsdyktighet i ressursfattige arbeidsmiljøer er en styrke og viser at overføringsverdien i horisontale utvekslinger kan være høyere enn vertikale, da kunnskap tilegnet i en vertikal utveksling ikke sikkert er nyttig for senderorganisasjonen i hjemlandet, da forskjellene er større i vertikale utvekslinger.

Det argumenteres for at horisontale utvekslinger er mer gjensidige enn vertikale, da det er likere status mellom partene. Ifølge Lough et al. (2009b) består ofte vertikale samarbeid av implisitte dikotome forhold, som privilegert/ikke-privilegert, giver/mottaker og utviklet/underutviklet (Lough, 2016a, s. 14). Dette fører til en latent ubalanse i forholdet. «Because white volunteers are often commended with high levels of resources, knowledge, skills, trust and compassion, their racial privilege tends to result in a comparative denigration of indigenous ideas and

practices» (Lough & Carter-Black, 2015, s. 219). Dette er kontraproduktivt, da frivillige skal bidra til å utvikle - ikke overkjøre og svekke tradisjonelle prosesser.

Dette vanskeliggjør arbeidet med å anse hverandre som gjensidige partnere, når det ligger et latent maktforhold mellom partene, som ofte er knyttet til ulik økonomisk investering i samarbeidet (Mati & Perold, 2011). Typisk betaler deltagere fra nord en høyere deltagerpris enn sør-deltagere, og på den måten kan en utveksling sees på som en gave fra nord til sør. Denne forskjellen trenger ikke være et problem, så lenge det er forståelse for hvorfor det er nødvendig og da opplever forskjellen som relativ likhet.

2.3 Fredskorpset

Det norske Fredskorpset har en lang tradisjon for utveksling, men ble dramatisk endret i 2000. Med nye mål og styringsdokumenter ble viktigheten av gjensidighet tydeliggjort. I dette kapitlet presenteres hvordan Fredskorpset er gjensidig og hvordan utvekslingene fungerer. Videre presenteres Fredskorpsets endringsteori, som er grunnlaget for utvekslingene, og kanskje den største forskjellen mellom Fredskorpset og øvrig norsk utviklingsarbeid.

2.3.1 Fredskorpsets gjensidighet

Da Fredskorpset ble opprettet i 1963 var det med en tydelig tanke om gjensidighet:

«Bak tanken om fredskorps ligger et ønske hos mange mennesker om å bidra med noe mer enn penger til hjelpen til utviklingslandene, samtidig som den bygger på den erkjennelse av at forholdet til disse land ikke bare er et spørsmål om teknikk og finanser, men om menneskelig kontakt og gjensidig tillit. Et fredskorps må dermed sies å ha to formål: Å bidra til den økonomiske og faglige utbygging i utviklingslandene og å fremme den menneskelige kontakt og forståelse over landegrensene» (Utenriksdepartementet, 1961, s. 9).

Ønsket om Fredskorpset handler om et folkelig engasjement for å bidra til en bedre verden, og Fredskorpset ble tett fulgt av det norske folk gjennom TV-reportasjer og artikler om Fredskorpsdeltagernes oppdrag utover 60-tallet (Orgeret, 2013). Med begreper som «gjensidig tillit» og «forståelse over landegrensene» kommer ønsket om gjensidighet frem. Fredskorpsets virksomhet frem til 1999 manglet i stor grad gjensidighet, og ble dermed lagt ned og gjenopprettet følgende år med fornyet fokus på gjensidighet og samarbeid. I Utenrikskomiteens innstilling om utviklingspolitikk ser vi et fornyet ønske om gjensidig samarbeid på tvers av landegrensener:

«Et moderne fredskorps må avspeile og utnytte den bredde og det mangfold vi ser i samarbeidet med utviklingslandene. Derfor inviterer jeg lokale og nasjonale frivillige organisasjoner, næringslivets mange aktører, kirkelige organisasjoner og misjonsforbund, og offentlige institusjoner og kommuner til å delta. (...) Samtidig vil vi gi unge mennesker fra partnerorganisasjoner i utviklingslandene sjansen til det samme her i Norge. Samarbeidet vil ha som mål å styrke de kreftene i sør som kjemper mot fattigdom og for fremme av menneskerettigheter og utvikling av demokrati» (Frafjord Johnson, 1999, s. 12-13).

Som det kommer frem av sitatet ovenfor handler det om å engasjere et mangfold av samarbeidspartnere, som bidrar til at utvekslingene er folkelige og ikke preget av utviklingseksperter. Et slikt folkelig samarbeid skal være et bidrag og styrke krefter som ønsker å skape samfunnsendringer.

2.3.2 Fredskorpsets utvekslinger

Fredskorpset sin instruks fra Utenriksdepartementet lister opp Fredskorpsets kjernevirksomhet:

- «1. Legge til rette for utvekslingsprogrammer og forvalte tilskudd til et mangfold av organisasjoner, institusjoner og virksomheter i Norge og i utviklingsland.
2. Stimulere og legge til rette for erfaringsutveksling og læring og bidra til tilbakeføring av kunnskap og erfaring til eget samfunn.
3. Bidra til utvikling og styrking av det sivile samfunn i utviklingsland» (Brende, 2016, s. 1).

Denne instruksjonen krever at Fredskorpset driver gjensidige utvekslinger. Fredskorpset operer på en annen måte enn andre internasjonale utviklingssamarbeidsorganisasjoner, da Fredskorpset selv ikke sender frivillige, med støtter partnerskap mellom organisasjoner, bedrifter eller institusjoner i sør og nord gjennom både vertikale og horisontale utvekslinger. Fredskorpset er med på å finne gode samarbeidsavtaler og formaliserer samarbeid og muliggjør utveksling med økonomisk støtte. På denne måten tar man vekk det økonomiske elementet som ofte skaper ubalanse i internasjonale partnerskap.

Fredskorpset støtter både horisontale og vertikale utvekslinger, med identiske ordningsregelverk (Utenriksdepartementet, 2013a, 2013b). Konseptet med gjensidige utvekslinger er vanskelig i vertikale samarbeid, da det er en latent skjev maktbalanse mellom partene. I en NORAD-rapport fra 2006 kom det frem at sør-partnere opplever at nord-partnere blir behandlet fordelaktig av Fredskorpset (Carlsen et al., 2006, s. 33). Det var hovedsakelig kravet om at en partner skal ha koordinerende ansvar, altså ansvarlig for økonomisk rapportering, som fører til en opplevd skjevhet mellom partene, da det er som regel nord-

partneren som har det koordinerende ansvaret. Sør-partneren må be nord-partneren om penger, slik som i tradisjonell bistand, og opplever ofte å bli forbigått i økonomiske avgjørelser og prioriteringer (ibid.). Småbedrifter og frivillige organisasjoner er avhengig av lovede midler til lovet tid for å holde hjulene i gang. Dette har vist seg å være en utfordring for partnere i sør, når de ikke får penger til avtalt tid. Rapporten viste også at denne skjevheten fantes også i de horisontale utvekslingene, men i noe mindre grad, da samarbeidet for øvrig oppleves som likere (ibid., s. 34).

For noen utvekslinger er ulikheten for stor. Ingrid Salvesen (2013b) viser hvordan kravene om likeverd og gjensidighet ikke alltid er oppnåelige mål, da forholdet mellom sør og nord er grunnleggende ulikt i en del sektorer. Hennes eksempel er fra Haukeland sykehus sin utveksling med et sykehus i Etiopia. Den norske delegasjonen består av norske kirurger som underviser og opererer ved et sykehus i Addis Ababa, og får mengdetrening på inngrep som er sjeldne i Norge. Den etiopiske delegasjonen består av etiopiske leger som ikke har gyldig lisens i Norge, og kan derfor ikke praktisere medisin under utvekslingen. De observerer ved kirurgisk avdeling ved Haukeland i et halvt år. Det viktigste med denne utvekslingen er å forbedre nevrokirurgien, et område Haukeland har bedre kunnskap og teknologi enn sin samarbeidspartner i sør. Det blir derfor svært vanskelig å skulle ha en likeverdig utveksling, selv om utvekslingen til sist er svært givende for begge parter.

Et annet eksempel er utvekslingen mellom Harstad og Namibia (Salvesen, 2013a). Musikk lærere fra Namibia underviser ved ulike utdanningsinstitusjoner i Harstad, som gir elevene en god musikkundervisning og økt positiv kulturforståelse samt en utveksling av namibisk og norsk musikkpedagogikk. Til den namibiske musikkhøyskolen kommer norske musikk lærere som bidrar til å forbedre kvaliteten på musikkutdannelsen. Denne utvekslingen er ikke en direkte bytte av personal, musikk lærer mot musikk lærer, men de to samarbeidspartnerne ser hverandres behov og styrker og har laget en utviklingssamarbeid med en gjensidig utveksling som er gjensidig nyttig for partene. Dette er eksempel på to Fredskorps utvekslinger mellom nord og sør, der begge er utviklingsfremmende, men bare en er gjensidig.

2.3.3 Fredskorpsets endringsteori

For å forstå hvordan Fredskorpset arbeider, er deres visjonen svært relevant: «Fostering leadership for global justice, creating change on the ground and in our minds» (Fredskorpset, 2015a, s. 5). Her ligger det en antagelse om at utvekslinger i partnerskap vil føre til endring hos deltagerne og partnerne og slik endring vil føre til utvikling. Fredskorpsets oppgave er å

stimulere til positiv fred, altså «the absence of indirect structural violence such as poverty, hunger, discrimination, social injustice and the presence of all forms of justice» (Fredskorpset, 2014, s. 3), til forskjell fra negativ fred, altså fravær av krig.

Fredskorpset skal bidra til utvikling på bakkenivå og i bevisstheten som kan overføres til «technical capacity in institutions» og «values and relationships» (Fredskorpset, 2014, s. 3). Målet deres er altså at «Fredskorpset har økt kunnskap, ferdigheter og samfunnsengasjement. (...) Partnere nyttiggjør den kompetansen som fredskorpsete bidrar med under og etter endt utveksling.» (Fredskorpset, 2015a, s. 7). Med andre ord ønsker Fredskorpset å skape endring og utvikling på individnivå og organisasjonsnivå for å skape handlingsagenter og bygge internasjonale nettverk med globalt ansvar (Fredskorpset, 2015a). «Our goal is to embed positive change on both the individual and the organisational level. Additionally, we seek impact on societal level and understand society as the sum of individual and collective efforts» (Fredskorpset, 2015b, s. 9). Det vil si at om gjensidig utveksling gir deltagere erfaringer og ønske om forandring, vil samfunnet som helhet utvikles. Fredskorpset forventer altså ikke å se spesielle resultater i prosjektene, men at erfaringene en får gjennom prosjektene vil stimulere videre utvikling og engasjement. En undersøkelse viser at endringsteorien er et nyttig verktøy og en god måte å skape handlingsagenter, da fredskorpsete blir mer bevisst globale forhold og endrer handlingsmønstre og bidrar til endring (Slagman, Thiis-Evensen, & Olsen, 2005).

Endringsteorien handler om endringen som skjer når individer og organisasjoner opplever andre kulturer, måter å samarbeide på, nye mennesker og nye utfordringer, for da blir man nødt til å tenke nytt. «Exposure to different life conditions and culture will lead to a higher degree of cultural sensitivity, new perspectives on what they earlier may have called “the others”, removing old stereotypes and creating a tolerance of ambiguity» (Fredskorpset, 2014, s. 6). Deltagere og organisasjoner får nye perspektiver og klarer å finne nye løsninger. De opplever økt motivasjon, åpenhet, ærlighet og fleksibilitet. Om deltagerne og organisasjonene klarer å benytte seg av et økt internasjonalt nettverk og reflektere over seg selv, vil de kunne ta avgjørelser og handle med global bevissthet og skape positive endringer i samfunnet. Målet er altså at endring skal forekomme ‘in our minds’ i form av forståelse, verdier, holdninger, oppførsel og relasjoner (Fredskorpset, 2014, s. 4).

Utvekslingene skal også bidra til endring ‘on the ground’, i form av ny kunnskap og ferdigheter. Tankegangen er den samme som over, at ved å bli eksponert for ny kunnskap og andre måter å gjøre ting på, vil man utvikle seg ved å tilegne seg nye ferdigheter. Ved å tilegne seg nye måter

å løse problemer på, vil man være bedre utstyrt til å løse nye utfordringer enn møter, både som enkelt individ og som organisasjon. Evnen til innovasjon handler om å ha en utvidet verktøykasse, som gir en mulighet til å tenke annerledes, som vil på sikt skape samfunnsendring.

Tjønneland et al. (2016) kritiserer Fredskorpset for mangel på klare utviklingsmål. De viser at Fredskorpsets målsetninger er for lite spesifikke, som gjør at man ikke kan måle for eksempel grad av måloppnåelse. Fredskorpset var en del av NORAD frem til 2000, men ble separert, da Fredskorpsets mål og metoder ikke kan sammenlignes med andre norske utviklingsprosjekter. Dette fordi endringsteorien handler om menneskelige møter og erfaringer. For å måle utvikling i denne undersøkelsen ser jeg det som naturlig å ta utgangspunkt i endringsteorien, da det er etter denne modellen Fredskorpset arbeider for utvikling.

Fredskorpset er internasjonalt sett et liten aktør, en rolle de er bevisst, men som likevel ikke er ubetydelig:

«FK is a small actor in the development of global justice. That is also why our vision is to create changes that foster leadership. We believe that FK can contribute to changes that can make both institutions and individuals act in front and become role models as well as spokespersons for a more just world. (...) Creating more competence and capacity that is linked with global awareness and values such as equity and reciprocity will lead to impact in the local community, and eventually on society. But due to the size of FK we will see this impact as (indirect and) as small drops in a silent lake that can create small waves that will (indirectly) influence each other and the surroundings» (Fredskorpset, 2014, s. 8)

2.4 Operasjonalisering og hypoteser

Ovenfor ble det vist hva gjensidighet er, hva det ikke skal være og noen utfordringer knyttet til gjensidighet i ulike typer utvekslinger. For å besvare problemstillingen: *Fører gjensidighet i frivillige utviklingssamarbeid til utvikling?*, har jeg valgt ut en organisasjon som driver med frivillig utviklingssamarbeid – nemlig Fredskorpset. Jeg har til nå vist hvorfor det er hensiktsmessig for Fredskorpset å ha gjensidige utvekslinger og hvordan Fredskorpset arbeider for utvikling. Jeg skal nå presentere mine hypoteser og operasjonaliseringen av begrepene gjensidighet og utvikling.

2.4.1 Hypoteser

Denne undersøkelsen skal se om gjensidighet i utviklingssamarbeid fører til utvikling i ulike typer utvekslinger. Lough argumenterer for at gjensidighet skal finne sted både på deltagnivå og organisasjonsnivå for å virkelig være gjensidige (Lough, 2016b). Ved å bruke Fredskorpset som eksempel på IVCO, med både vertikale og horisontale utvekslinger, skal jeg undersøke sammenhengen mellom gjensidighet og utvikling. Jeg tar utgangspunkt i deltagerundersøkelser og partnerundersøkelser gjennomført av Fredskorpset, og setter opp kriterier for gjensidighet og kriterier for utvikling. På denne måten kan jeg se på de ulike utvekslingene separat. Spesielt vil jeg undersøke om utvekslingene oppleves gjensidige begge veier, altså både for sør-deltagere i nord og nord-deltagere i sør. Dette er to grupper som har et tradisjonelt et asymmetrisk forhold, men som gjennom Fredskorpset skal ha gjensidige samarbeid. Undersøkelsen vil avsløre om Fredskorpsets intensjoner stemmer med virkeligheten. Jeg lager derfor en hypotese, som samsvarer med Fredskorpsets intensjoner:

H₁: Gjensidige utvekslinger fører til utvikling.

En utveksling kan være utviklingsfremmende uten å være gjensidig og en utveksling kan være gjensidig uten å være utviklingsfremmende. Basert på teorien presentert i denne oppgaven, forventer jeg variasjon i utfallene. Med dette som utgangspunkt for analysen, formulerer jeg hypoteser for hver av utvekslingene. Jeg har delt den vertikale utvekslingen i to, for å undersøke nord-deltagere og partnere separat fra sør-deltagere og partnere. Jeg forventer at nord og sør opplever utvekslingene ulik.

Nord-deltagere reiser ofte med en antagelse om at deres kunnskaper og ferdigheter skal skape utvikling i det fattige sør. Om vi bruker Komters begreper, vil dette være en ikke-gjensidig gave, som vil fungere dominerende (2007). Frivillige fra nord drar på utveksling ofte med en tanke om at de har kompetanse som de trenger i sør (Lough, 2016b, s. 4). Utvekslingene skal være organisert slik at nord-deltagerne blir behandlet på lik linje med sine likemenn i sør, ikke som en ekspert. Selv om ideer fremmet av nord-deltagerne ofte vil vinne frem heller enn lokale fremmet av lokale (Lough & Carter-Black, 2015), vil nord-deltagerne oppleve å bli behandlet likeverdig, og vil derfor si at utvekslingen er gjensidig. Jeg forventer at nord-deltagerne ser på utvekslingen som en god gjerning, som først og fremst gagnet sør, derfor opplever de ikke utvekslingen som utviklingsfremmende. Jeg forventer at nord-deltagerne opplever utvekslingen som gjensidig men at den ikke fører til utvikling. Nord-partnerne er ofte de som initierer et samarbeidet, da de har kjennskap til Fredskorpset. Nord er som regel koordinerende partner,

som til syvende og sist tar avgjørelser. Jeg tror argumentene for nord-deltagerne gjelder for partnerne også, at de forventer å skulle gi en gave til sør, men blir møtt, som gjør at selv om de har overtaket i samarbeidet, opplever de samarbeidet som gjensidig. Målet til Fredskorpset er utvikling i sør, og jeg tror at dette målet kommer til uttrykk hos partnerne, som ikke føler organisasjonen har utviklet seg på grunn av utviklingssamarbeidet. Derfor formulerer jeg hypotesen:

H₂: Nord-sør-utvekslingene er gjensidige, men fører ikke til utvikling.

Jeg forventer at sør-deltagerne i nord opplever skjevhet i relasjonen, men at utvekslingen likevel gir stort læringsutbytte. Som for eksempel de etiopiske kirurgene ved Haukeland (Salvesen, 2013b), som ikke opplevde å bli behandlet likt som sine kollegaer i Norge, men som viste at de hadde lært mye av oppholdet sitt, som de kan ta tilbake og bruke i sin praksis. Det er et historisk asymmetrisk forhold mellom nord og sør, som jeg tror man ikke kommer utenom som sør-deltager i nord. Jeg tror mange sør-deltagere opplever at det ikke forventes at de skal utrette noe på utvekslingen i nord, og at det viktigste er at de er tilstede. Dette gjør at sør-deltagernes bidrag blir rent symbolsk i samarbeidet (Franco, 2013). Erfaringen sør-deltagerne sitter igjen med oppleves som utviklingsfremmende uavhengig av gjensidighet, da de får innsikt i teknologi og ferdigheter de ellers ikke hadde hatt tilgang til. Jeg forventer derfor at sør-deltagerne opplever utvekslingene som ikke-gjensidige, men utviklingsfremmende.

Partnerne tror jeg også kjenner på denne ubalansen i forholdet, da de er mottakere for prosjektet, selv om de har vært med å utforme det, ligger siste avgjørelse hos partneren i nord. Selv om det er budsjettert for midler til sør-partneren, tror jeg det faktum at nord-partneren kontrollerer pengene gjør at sør-partneren føler seg underlegen pengegiveren. For mange partnere i sør kan prosjektene bety tilgang til ny kompetanse, som vil forsvinne om prosjektet avsluttes. Derfor kan det tenkes at terskelen for å si ifra når de er uenige er høyere, for å ikke miste fordele av prosjektet. Jeg forventer at sør-partnerne må kjempe for å bli respektert av nord-partneren, men at de opplever utvikling, som gjør at de fortsetter samarbeidet. Jeg formulerer derfor hypotesen:

H₃: Sør-nord-utvekslingene er ikke gjensidige, men fører til utvikling.

Sør-sør-samarbeid har vist seg å ha stort overføringsverdi, da rammene samarbeidspartnerne opererer i er relativt like. Fulbrook (2007) fant mange fordeler ved sør-sør-samarbeid kontra nord-sør-samarbeid, når det gjelder både utbytte av utvekslingene i ettertid og utvekslingen mens den pågikk. Hvordan man organiserer seg når man har begrenset tilgang til ressurser kan

varierte mye, og organisering kan være nøkkelen for å sikre god utnyttelse av tilgjengelige ressurser. Samarbeid mellom partnere i sør unngår også den latente skjevheten som finnes i nord-sør-samarbeid. Jeg forventer derfor at deltagere og partnere i sør-sør-samarbeid har lettere for å se hverandre som likeverdige og får mye tilbake fra samarbeidet, som gjør at jeg formulerer hypotesen:

H₄: Sør-sør-utvekslingene er gjensidige og fører til utvikling.

Merk at hypotesene mine ikke samsvarer med Fredskorpsets strategi. Mine hypoteser setter spørsmålstegn ved strategien, ikke ved å si at det motsatte er sant, men at relasjonen mellom gjensidighet og utvikling er en annen. Dette betyr at når jeg tester hypotesene mine, vil like resultater føre til ulik konklusjon for hver av hypotesene.

2.4.2 Operasjonalisering

2.4.2.1 Gjensidighet

Gjensidighet handler om at begge parter skal oppleve likeverdighet, ikke nødvendigvis fullstendig likhet (Lough, 2016b). Det viktigste med utvekslinger er at partene skal behandle hverandre likeverdige og oppleve å bli behandlet som en likestilt (1), at det er nyttig for begge parter å være med i samarbeidet (2), som begge parter er med å definerer utvekslingen (3) og at utvekslingen går begge veier (4). Jeg skal bruke brukerundersøkelser utført av Fredskorpset for å måle gjensidigheten i utvekslingsprogrammene. Gjensidighet er et stort begrep, som ikke én enkelt variabel kan måle. Jeg har funnet variabler jeg mener rommer begrepet i Fredskorpsets undersøkelser. Konkret hvilke variabler dette er, presenteres separat for undersøkelsene under punktene 3.1.1 i deltagerundersøkelsen og 3.2.1 i partnerundersøkelsen.

2.4.2.2 Utvikling

Som vist i 2.3.3 arbeider Fredskorpset etter en endringsteori om at erfaringer og møter med mennesker vil føre til positiv endring og utvikling i samfunnet. Endringen Fredskorpset ønsker å skape kan deltagere og partnere uttrykke gjennom endring i holdninger, kompetanse og ferdigheter som gjør at deltagerne og organisasjonene tar tak i problemer og finner nye løsninger. Endringsteorien handler om endring på to plan, endring i verdier og relasjoner og endring i kunnskap og ferdigheter. Når utvikling måles i oppgaven skal det dekke begge disse endringsaspektene gjennom Fredskorpsutvekslinger. Konkret hvilke variabler dette er, presenteres separat for undersøkelsene under punktene 3.1.2 deltagerundersøkelsen og 3.2.2 partnerundersøkelsen.

3. Metode

For å besvare forskningsspørsmålet mitt benytter jeg meg av en undersøkelse på individnivå og organisasjonsnivå, da gjensidighet må være tilstede både mellom partnere og deltagere i utvekslingene. Fredskorpset gjennomfører deltagerundersøkelser som alle deltagere blir bedt om å besvare etter endt utveksling, og partnerskapene blir bedt om å svare på en partnerundersøkelse annenhver år. Fredskorpset har ikke stilt spørsmål som direkte fanger begrepene gjensidighet og utvikling, men ved å sette sammen flere av spørsmålene til et sammensatt mål bestående av de ulike aspektene ved begrepene. Først presenteres deltagerundersøkelsen og operasjonaliseringen av variablene fra deltagerundersøkelsen, så partnerundersøkelsen med tilsvarende operasjonalisering. Videre presenteres de største utfordringene og begrunnelse for mine metodiske valg.

3.1 Deltagerundersøkelse

Deltagerundersøkelsen besvares av deltagere som akkurat har vært på en Fredskorpsutveksling. Undersøkelsen startet i slutten av 2015 og inkluderer alle respondenter frem til februar 2017. Deltagerne fikk tilsendt undersøkelsen via e-post samt to purringer. Det er totalt 749 respondenter i datasettet. Av de 554 deltagerne som var på utveksling i 2016 svarte totalt 79 % av deltagerne. Dette er høy deltagelse på undersøkelsen og styrker funnenes gyldighet. Frafallet i undersøkelsen diskuteres i delkapittel 3.3.3.

Undersøkelsen gir innsikt i hvordan deltagerne har opplevd utvekslingen og hva de sitter igjen med når de returnerer til sine respektive sendeorganisasjoner. Undersøkelsen er anonymisert, men informasjon om deltagerens bakgrunn inngår i spørreundersøkelsen, som kjønn, alder, utdanning, sendeland, mottakerland, type program og varighet. Respondentene blir stilt spørsmål om hvordan de har opplevd utvekslingen og sin egen personlige og profesjonelle utvikling gjennom utvekslingen, etterarbeid, avreise og hjemkomstseminar.

Respondentene i undersøkelsen kommer fra 45 ulike land gjennom 272 ulike organisasjoner, bedrifter, institusjoner og NGO-er. Det er omtrent like mange menn og kvinner som har svart på undersøkelsen, men det er flere kvinner fra nord og flere menn fra sør. Dette stemmer med statistikken fra virkeligheten (Fredskorpset, 2016b).

Variablene benyttet i denne undersøkelsen er skalaer, altså at respondentene får spørsmål om hvor stor grad de kan si seg enige/fornøyde med ulike påstander. Dette burde i prinsippet gjøre det mulig å kunne si noe om grad av gjensidighet og utvikling, da respondentene kan svare på

spørsmål som utgjør skalaer. Det som i realiteten har skjedd er at respondentene har i svært stor grad svart svært positivt på omtrent samtlige variabler i undersøkelsen, som vanskeliggjør analyseringen av disse skalavariablene. Skalaene er derfor omkodet til dikotome variabler for å kunne få noe nyttig informasjon fra utvalget. I delkapittel 3.3 utdyper jeg mulige forklaringer på hvorfor respondentene har svart slik de har.

For å vise sammenhengen mellom gjensidighet og utvikling på deltagnivå skal jeg finne indikatorer for begrepene i undersøkelsen. Begrepene blir operasjonalisert ved å bruke definisjonene presentert i teorikapittelet. Dermed er det mulig å finne gode indikatorer som måler gjensidighet og utvikling. Ved å bryte ned begrepet på denne måten kan variablene bli bygd opp til solide mål, som sikrer god begrepsvaliditet.

3.1.1 Gjensidighet

I en gjensidig utveksling behandler partnerne hverandre likeverdig (1), utvekslingen er gjensidig nyttig (2), den er definert og utarbeidet av begge parter (3) og utvekslingene må gå begge veier (4). Dette er fire elementer som Lough (2016b) mener må være tilstede for at man kan kalle en utveksling gjensidig. Fredskorpsutvekslinger er tilpasset partnernes ønsker og behov, som gjør at utvekslingene kan være svært ulike. Undersøkelsen skal kunne gi nyttig informasjon om alle utvekslinger og inneholder derfor spørsmål om elementer som finnes i alle utvekslingene, som samarbeidet mellom partene og relasjonene til vertsorganisasjonen. Spørsmålene kan derfor til tider virke i overkant generelle, da de skal være gjeldende for den senegalesiske musikklereren i Narvik som rogalendingen i en IT-bedrift i Kenya.

Om lag 23 prosent av respondentene har svart «Very satisfied» med alle de følgende spørsmålene. Det er svært liten spredning i respondensen, som gjør at det er vanskelig å bruke variablene til å si noe meningsfylt om grad av gjensidighet. I vedlegg 1 finnes histogram over variablene brukt i variablene gjensidighet og utvikling i deltagerundersøkelsen. På grunn av dette velger jeg å kode variablene dikotomt. Hvilke implikasjoner dette har for analysen diskuteres i 3.4.

3.1.1.1 Relasjonell gjensidighet

Relasjonell gjensidighet (1) kommer til uttrykk ved at deltagerne har opplevd å bli behandlet likeverdig. Dette handler ikke nødvendigvis om at man blir behandlet helt likt, men at man føler seg like i relasjoner, og at ulikhet respekteres. Man føler seg trygg i samarbeidet og føler seg inkludert og ønsket i det nye fellesskapet man befinner seg i. Variabler i undersøkelsen som

fanger dette, er gode mål på relasjonell gjensidighet. Det er spesielt to variabler i datasettet som fanger dette: «Q32_4: Individual differences were respected at the host organization» og «Q33_10: my host organization integrated me socially at work». Disse spørsmålene har svaralternativene: «Strongly Disagree», «Somewhat Disagree», «Neither agree or disagree», «Somewhat Agree» og «Strongly Agree». Svaralternativene som uttrykker gjensidighet sier seg delvis eller helt enig med påstandene ovenfor. Dermed får kategoriene «Somewhat Agree» og «Strongly Agree» verdien 1 og de øvrige kategoriene verdien 0. Kategorien «Neither agree or disagree» blir kodet som 0. Jeg kunne ha valgt å fjerne denne kategorien fra utvalget, men da jeg forsøker å måle gjensidighet blir verdier som ikke kan kategoriseres som gjensidighet kodet som 0. Verdien 0 er derfor ikke det motsatte av gjensidighet, men heller fravær av gjensidighet, som denne kategorien uttrykker.

3.1.1.2 Gjensidig nytte

Variabler som forteller om utvekslingen er givende for begge parter, er gode indikatorer på gjensidig nytte (2). Organisasjonene rekrutterer deltagere de anser som gode kandidater som kan være et positivt bidrag til samarbeidet. Det vil derfor være gjensidig nyttig om deltageren føler at den er på rett plass. Variabler som rommer dette, er: «Q33_9: I felt that my skills and talents fit the exchange requirements» og «Q32_1: The host organization made use of my skills and knowledge». Svaralternativene og omkodingen er lik de ovenfor.

3.1.1.3 Felles beslutningsprosesser

Å ha felles beslutningsprosesser er en variabel som er viktigst på organisasjonsnivå, men skal også være på deltagnivå i utvekslingen. Felles beslutningsprosesser handler om at begge parter er aktivt med å definere og utarbeide planer og arbeidsoppgaver (3). Dette handler da også om å ha gode planer og kjennskap til dem for sammen å arbeide mot felles mål. I datasettet vises dette i spørsmålene: «Q33_5: I was involved in the decisions that affected my work». Variabelen har samme svaralternativer og omkoding som ovenfor.

3.1.1.4 Gjensidige utvekslinger

For at utvekslingene skal være virkelig gjensidige, må organisasjonene både motta og sende deltagere (4). Det er ingen variabler på individnivå som kan si noe om dette. Fredskorpset har gjensidige utvekslinger som en forutsetning for alle programmer, og jeg har ingen måte å kontrollere dette på deltagnivå. Dette er som tidligere nevnt et viktig prinsipp for gjensidighet i utviklingssamarbeid, som jeg ikke får kontrollert for i deltagerundersøkelse, men som jeg får

kontrollert for i partnerundersøkelsen. Det blir derfor enda viktigere å se deltagerundersøkelsen og partnerskapsundersøkelsen som to uttrykk på samme utveksling når jeg tester hypoteser.

3.1.1.5 Variabelen gjensidighet

Gjensidighet er et begrep som kommer til uttrykk gjennom variablene presentert ovenfor. I tabell 1 i vedlegg 2 presenteres de samme variablene med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi. Variablene blir presentert etter samme rekkefølge i tabell 1 som i oppgaven. Variabelen «gjensidighet» består av alle variablene ovenfor. Ifølge Lough (2016b) skal alle elementene med gjensidighet være tilstede for å kunne kalle en utveksling gjensidig. Derfor er variabelen «gjensidighet» kodet slik at verdien 1 er respondenter som har svart «Somewhat Agree» eller «Strongly Agree» på alle variablene ovenfor. En respondent som har hatt en gjensidig utveksling, har svart «Strongly agree» eller «Somewhat agree» på alle variablene som sammen utgjør begrepet gjensidighet. For å få 1 på variabelen «gjensidighet» har deltagerne hatt en opplevelse av gjensidighet som har kommet til uttrykk på samtlige variabler.

Begrepet gjensidighet kan ikke måles direkte, men ved å finne variabler som uttrykker de fire delene av begrepet, forsikrer jeg meg om at begrepet gjensidighet blir målt. Dessverre er det ingen bevis for gjensidige utvekslinger (4) i utvalget, noe som svekker begrepet. Svarene på variablene er skapt av den latente variabelen, altså gjensidighet (Ringdal, 2013, s. 345). For å sikre at «gjensidighet» er en god skala for å måle gjensidighet brukes estimatet Cronbachs Alpha, som har en verdi på 0,8628. Estimaten gir en høy verdi, noe som vil si at de måler det samme, altså gjensidighet. Dette er en estimator for intern konsistens mellom variablene, altså et mål for indre reliabilitet (Skog, 2013).

3.1.2 Utvikling

Fredskorpsets endringsteori handler om at positiv endring og utvikling i samfunnet skjer gjennom erfaringer og møter med mennesker med en annen tankemåte fra andre kulturer. Det handler om å skape morgendagens ledere for global rettferdighet ved å skape endring på bakken og i bevisstheten. Utvikling er altså å skape holdninger og ferdigheter hos enkeltmennesker, slik at man handler annerledes på grunn av erfaringene og derfor tar tak i problemer og finner nye løsninger. De variablene som indikerer slik utvikling, skal følgelig presenteres samt hvordan de har blitt omkodet.

Enkelte aspekter ved endringsteorien handler om endring i vid forstand. Noen av disse konseptene vil være gjeldende for omtrent alle reisende til fremmede land, og som naturligvis bidrar til å skape den endringen Fredskorpset ønsker. Jeg ekskluderer konsepter som 'økt språkforståelse' og 'større forståelse av globale utfordringer' for å måle endring, som direkte følge av utvekslingen. Selv om dette er aspekter ved endringsteorien, velger jeg å ikke inkludere disse slik at mitt mål på utvikling er endring som følge av fredskorpsutvekslingen.

3.1.2.1 Verdier og relasjoner

Variablene som viser endring i holdninger og en ny bevisstgjøring, kommer eksplisitt til uttrykk når deltagerne blir spurt om dette. Datasettet er kun i ettertid av utvekslingen, så det er ikke mulig å kontrollere for tidligere holdninger eller om holdningene deres vedvarer flere år etter utvekslingen. Spørsmålene som er valgt ut handler om endring, og dermed er ikke allerede eksisterende holdninger viktig. Endring i verdier og relasjoner, slik endringsteorien beskriver det, kan kokes ned til disse variablene: «Q16_1: I see myself as an agent of change» og «Q18_4: I am more open to appreciating aspects of other cultures, to the extent that I am inspired/motivated to realize them where I live». Spørsmålene har de samme fire svaralternativene: «I agree», «I partially agree», «I don't agree» og «Don't know/No opinion». Respondentene som svarte «I agree» og «I partially agree» får den nye verdien 1, og resten får verdien 0. Kategorien «Don't know/No opinion» betyr at respondenten ikke føler de kan stå inne for noen av de andre alternativene, og blir fjernet fra utvalget, da det er feil å inkludere dem i både 1 og 0.

3.1.2.2 Ferdigheter

Ferdigheter handler om ny kunnskap, utvikling av ferdigheter og evnen til problemløsning og forståelse. Variablene som måler ferdigheter, handler om forbedring av egne ferdigheter gjennom utvekslingen. Dette er: «Q17_1: My technical skills have improved», «Q17_2: My leadership skills have improved» og «Q18_2: My ability to solve problems/meet challenges/be creative jointly with others has improved». Disse har samme svarkategorier som variablene som ovenfor.

3.1.2.3 Variablen utvikling

I tabell 2 vedlegg 2 presenteres variablene vist ovenfor i samme rekkefølge. Variablene blir presentert med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi. Variablen «utvikling» er en indeks bestående av alle overnevnte variablene. Dette er indikatorer på utvikling som sammen danner en indeks, som vil si at summen av variablene fanger begrepet utvikling. Deltagere som har svart «I agree» eller «I

partially agree» på de fem utviklingsvariablene har fått verdien 1 på variabelen «utvikling». Deltager som svarer at de har utviklet seg gjennom Fredskorpsutvekslingen, får verdien 1, mens de som har svar at Fredskorpsutvekslingen har ført til delvis eller ingen utvikling hos en selv, får verdien 0. Omtrent 70 prosent av alle respondentene har svart «I agree» på hvert av spørsmålene og over 40 prosent har svart det samme på samtlige spørsmål. I Fredskorpsets egne analyser kaller de denne gruppen VSP (Very Satisfied Participants), da det er en stor gruppe som skårer svært høyt på de fleste variablene (Fredskorpset, 2015b). Mulige forklaringer på denne skjevfordelingen diskuteres i delkapittel 3.3.

3.1.3 Kontrollvariabler

Det er en sterk teoretisk kobling mellom gjensidighet og utvikling. Om denne er reell i virkeligheten skal jeg undersøke. Denne sammenhengen kan være påvirket av andre faktorer. Derfor inkluderes fire kontrollvariabler for å forsikre om at det er den faktiske effekten av gjensidighet som testes. Dette er variablene alder, kjønn, utdanning og tidligere langtidsopphold i utlandet. Disse presenteres med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi i tabell 3 i vedlegg 2.

Variabelen «Alder» måler deltagerens alder målt i antall år før 1996. Altså vil en deltager født i 1991 ha verdien 6. Dette er en kontinuerlig variabel med gjennomsnitt på 9,982, altså 1986, som betyr at gjennomsnitts Fredskorpsdeltager er 31 år når de avslutter sin utveksling. Fredskorpset forsøker å sende unge mennesker som vil ta med seg sine erfaringer inn i arbeidslivet, og bidra til å manifestere verdier og holdninger i virksomheter og i samfunnet generelt (Utenriksdepartementet, 2010). Det har vært forsøkt å ha Fredskorpsutvekslinger for seniorer, men prosjektet har blitt avviklet (Carlsen et al., 2006). Det kan tenkes at yngre får mer igjen av utvekslingene enn eldre, da de har mindre livserfaring. Noen av Fredskorpsets utvekslinger har aldersgrense 18 år, som er svært ungt. Det kan tenkes at yngre ikke har like gode refleksjonsevner som eldre, og derfor ikke helt forstår hvordan utvekslingen har påvirket dem før etter en stund. Derfor tester jeg for kurvelinearitet, da dette er begge tenkelige tilfeller.

«Kjønn» er en naturlig dikotom variabel, her kodet med kvinne som referansekategori. Som vi ser av både gjennomsnittet og standardavviket er det omtrent like mange kvinner som menn i utvalget. Ifølge tidligere Fredskorpsundersøkelser har ikke kjønn noen betydning, men denne undersøkelsen skiller seg fra tidligere undersøkelser og er derfor ikke en selvfølge. Jeg inkluderer kjønn for å undersøke om det er noen underliggende strukturer som påvirker måten deltagerne opplever utvekslingene. En undersøkelse viste at kvinner har større problemer med

å ha tillit til andre mennesker. Dette vil påvirke samarbeidet negativt, som kan føre til at man ikke utvikler seg gjennom utvekslingen (Alesina & La Ferrara, 2002). Jeg inkluderer derfor kjønn som kontrollvariabel.

«Utdanning» er et dummysett der kategoriene «High School Graduate or equivalent», «Trade or vocational degree» og «Some college» er kodet som 1, kategoriene «Associate degree» og «Bachelor degree» er kodet som 2, og «Graduate or professional degree» er kodet som 3. Disse behandles som et dummysett med 1 som referansekategori. Utdanning bidrar til en systematisk måte å lære på. Det kan derfor tenkes at høyere utdanning har effekt på utvikling.

«Før» er omkodet fra spørsmålet «Q3: Before your FK experience, had you previously stayed 3 months or more continuously in another country?» Jeg har kodet om variabelen til en dummy der alle som svarer en form for ja på spørsmålet får verdien 1 og de som svarer nei har fått verdien 0. Omtrent en tredjedel av utvalget har oppholdt seg i et annet land i mer enn tre måneder tidligere, og omtrent halvparten av de norske deltagerne. For mange er Fredskorpset kanskje første gang de møter en ny kultur eller i hvert fall må forholde seg til andre mennesker i en annen kultur over lengre tid. Jeg forventer at variabelen har en negativ effekt på utvikling, da deltagere som tidligere har vært i andre land, kan forventes å ikke kjenne en grunnleggende endring i like stor grad som deltagere som ikke har hatt den samme erfaringen.

3.2 Partnerundersøkelse

Partnerundersøkelsen er et verktøy til å kartlegge hvordan organisasjonene i partnerskapene forholder seg utvekslingene og Fredskorpset. Undersøkelsen gjennomføres annenhvert år og blir sendt ut til administrative ledere i organisasjonen som ofte delegerer oppgaven videre, ofte til ansatte med ansvar for utvekslingene. I denne undersøkelsen brukes den nyeste partnerundersøkelsen fra 2015. Partnerskapsundersøkelsen i 2015 ble besvart av 179 organisasjoner, som er både aktive og nylig aktive organisasjoner. I 2015 var det 195 aktive partnere. Denne undersøkelsen ble sendt ut til 387 partnere, som betyr at 192 ikke-aktive partnere har mottatt undersøkelsen. Dette er tidligere partnere som ikke har sendt eller mottatt deltagere i 2015. Jeg kan ikke kontrollere for om partnerne som har respondert på undersøkelsen er aktive eller ikke aktive, og kan være en kilde til målefeil. Det er naturlig å tenke at partnere som ikke lengre har aktive utvekslinger, kan ha latt være å respondere, da Fredskorpset ikke lengre anngår dem. Frafallet er høyere i sør enn i nord, og kan ha sammenheng med at mange partnere i sør sliter med å opprettholde kontinuerlig drift, som gjør at når utvekslingen er over, kan det hende partneren har blitt oppløst. Frafallet diskuteres ytteligere i delkapittel 3.3.3.

Undersøkelsen har som mål å gi innsikt i hvordan partnerorganisasjonene opplever det å være en del av Fredskorpset. Spørsmålene omhandler hvordan partnerskapene opplever det å motta og sende deltagere, fra rekruttering, mottakelse av deltagere, tilbakevendte deltagere, fordeler og ulemper ved fredskorpsutvekslinger. Dette gir innsikt i hvordan partnerne opplever Fredskorpset og forholdet mellom partnerne i partnerskapet. Undersøkelsen er anonymisert, men generell informasjon om partnernes bakgrunn inngår i spørreundersøkelsen, som sektor, kontinent, land, type utvekslinger, antall ansatte, hvor lenge de har vært fredskorpspartner og antall fredskorpsdeltagere. Undersøkelsen har en rekke spørsmål som uttrykker gjensidighet og utvikling. Disse presenteres følgende.

3.2.1 Gjensidighet

I en gjensidig utveksling behandler partnerne hverandre likeverdig (1), utvekslingen er gjensidig nyttig (2), den er definert og utarbeidet av begge parter (3) og utvekslingene må gå begge veier (4). Disse fire elementene må være tilstede for at man kan kalle en utveksling gjensidig, og må derfor kunne identifiseres i undersøkelsen (Lough, 2016b). Disse fire elementene må være tilstede både på deltagernivå, slik som vist ovenfor, og på partnerskapsnivå. Ved å måle på begge nivåer får vi et riktigere bilde av begrepet. En viktig del av gjensidighet handler om strukturelle betingelser, som finnes på organisasjonsnivå, som for eksempel at utvekslingene går begge veier, at samarbeidet går over lengre tid, at ingen partnerne blir utnyttet. Jeg skal nå presentere hvilke variabler jeg har brukt for å måle gjensidighet, og hvordan jeg har kodet dem og brukt dem i undersøkelsen.

3.2.1.1 Relasjonell gjensidighet

Gjensidighet mellom partnere handler om kontinuitet, likeverd og god kommunikasjon. Partnerne skal føle at de kan stole på sin partner og være trygg på at samarbeidet går over lengre tid. For å fange begrepet er det nødvendig å inkludere mål på kontinuitet, kvaliteten på kommunikasjonen innad i partnerskapet, integrering av deltagere og likeverd. Variabler som uttrykker dette, er: «Q9: How many years has your organization been involved with the FK exchange programme?» og «Q55: How satisfied are you with the communication within your partnership?» Variablen Q9 har svaralternativene «Just started», «1», «2», «3», «4», «5» og «6 or more». Variabelen uttrykker kontinuitet av utvekslingene, som er en forutsetning for gjensidighet. Derfor vil partnerne som har hatt utvekslinger i mange år bli kodet til 1, mens partnerne som kun har hatt utvekslinger noen år får verdien 0. Jeg kodet det slik: «Just started», «1», «2» og «3» får verdien 0 og «4», «5» og «6 or more» får verdien 1. Dermed blir 1 et godt

mål på stabile utvekslinger. Gode stabile partnerskap har sterkere grad av gjensidighet. Å ha kontinuitet i samarbeidet betyr ikke uten videre at det er gjensidig, men som Lough (2016b) argumenterer vil dette bety forutsigbarhet i samarbeidet, som er positivt for å videreutvikle og opprettholde gjensidighet. Kontinuitet i seg selv er ikke gjensidig, men i kombinasjon med de andre målene forteller dette noe om gjensidighet i samarbeidet.

Variabelen «Q55» har svaralternativene «Very satisfied», «Quite satisfied», «Satisfied», «Less than satisfied» og «Not satisfied at all». Variablene «Very satisfied», «Quite satisfied» og «Satisfied» uttrykker god kommunikasjon, som er en forutsetning for å ha et gjensidig samarbeid, og får dermed verdien 1.

3.2.1.2 Gjensidig nytte

Gjensidig nytte handler om utvekslingen er givende for begge parter, altså at den gagnar både avsender og mottaker. Dette kan måles ved å se om partnerne ser på det som nyttig å både motta og sende deltagere. Organisasjoner har ofte ulike mål med et samarbeid, noe som gjør at man må skape strategisk gjensidighet, som vil si at målene partene arbeider med ikke er like, men som fungerer til fordel for begge parter (Lough, 2016b). Alle er gode på ulike ting, og gjennom samarbeid kan man hjelpe den andre med en selv er god på, og bli bedre på det en ikke er så god på, ved å lære fra den andre parten. Å dra nytte av de frivillige kan være en utfordring om målet til den andre parten blir det dominerende fokuset. For å måle gjensidig nytte velger jeg å bruke: «Q20: Are you satisfied with how the FK participants you hosted have contributed to your organization? », «Q21: Are you satisfied with how the FK participants you have sent have contributed to your organization? ». Variablene Q20 og Q21 har svarkategoriene «Very satisfied» «Quite satisfied» «Satisfied» «Less than satisfied» «Not satisfied at all» og «Don't know». Variabelen er kodet slik at «Very satisfied», «Quite satisfied» og «Satisfied» får verdien 1, da de uttrykker gjensidighet og resten uttrykker fravær av gjensidighet.

3.2.1.3 Felles beslutningsprosesser

Begge parter skal være aktive i å definere og utforme prosjektet (Ahmad, 2006; Lough, 2016b). Partnerne skal oppleve eierskap og være åpne og ærlige med hverandre om blant annet budsjett og intensjoner. En variabel som fanger dette fenomenet er variabelen «Q59: How satisfied are you with the equality, reciprocity and transparency in the management of your partnership?». Denne uttrykker både balanse, gjensidighet og åpenhet i partnerskapet. Variabelen har blitt omkodet likt som Q20 og Q21.

3.2.1.4 Gjensidige utvekslinger

For at utvekslingene skal være gjensidige må organisasjonene både motta og sende deltagere (4). Dette handler om at partnerskapene skal være balanserte, hvilket vil si at en organisasjon skal både være senderorganisasjon og mottakerorganisasjon - ikke kun sender eller mottaker. Partnerundersøkelsen har variablene «Q10: How many participants have you received in total, including the current participants?» og «Q11: How many participants have you sent in total, including the current participants?» Disse spørsmålene har svarkategoriene «None», «1-3», «4-6», «7-10», «11-15», «15-20» og «21 or more». Dette er altså kategorivariabler og ikke kontinuerlige, som gjør at differansen mellom de to variablene kan i virkeligheten være mye større enn det som kommer frem av undersøkelsen. Om differansen er null, kan det fortsatt være differanse. Det er ikke et problem da det ikke er nødvendig med absolutt likhet for at utvekslingene skal være gjensidige, men snarere relativ likhet. Jeg velger derfor å kode denne variabelen slik at partnerne som har svart at de utveksler omtrent like mange, altså har en differanse på 0 får verdien 1 og de med større differanse får verdien 0.

3.2.1.5 Variabelen gjensidighet

Gjensidighet kommer til uttrykk på partnerskapsnivå på en annen måte enn deltagernivå. Variablene presentert ovenfor er gjengitt i tabell 1 i vedlegg 3. Variablene blir presentert med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi. Variabelen «gjensidighet» består av alle variablene presentert ovenfor, da dette er alle aspekter ved gjensidighet, som til sammen utgjør begrepet gjensidighet. Variablene har blitt slått sammen slik at variabelen «gjensidighet» uttrykker gjensidighet på samtlige variabler. Partnere som har fått verdien 1 på samtlige variabler, har fått 1 på variabelen «gjensidighet».

I likhet med «gjensidighet» på deltagernivå, er variabelen en skala, der variablene den er konstruert av et uttrykk for det underliggende begrepet gjensidighet. For å forsikre at «gjensidighet» er et godt mål på begrepet, brukes estimatoren Cronbach Alpha, som har en verdi på 0,6369. Estimaten skal fortelle oss om intern konsistens mellom variablene den er konstruert av. Denne variabelen fikk en lavere skår enn samme variabel på deltagernivå. Variablene på deltagernivå var mye likere i måten de var kodet på, mens «gjensidighet» er sammensatt av flere ulike omkodede variabler. «Gjensidighet» innehar også variabler som skiller seg fra de andre variablene, spesielt Q9, Q10 og Q11. Det er essensielt for operasjonaliseringen av begrepet gjensidighet at disse variablene er inkludert, selv om de svekker den indre reliabiliteten til variabelen. Når det er sagt, er «gjensidighet» et godt mål på

begrepet gjensidighet da det oppfyller alle kriterier fra operasjonaliseringen og har et høyt nok Cronbach alpha skår.

3.2.2 Utvikling

Fredskorpsets endringsteori handler om å bygge nye bekjentskap og samarbeid, utvide profesjonelle nettverk og finne nye globale og lokale løsninger, som vil føre til utvikling (Fredskorpset, 2014). Dette skjer gjennom både utvikling av holdninger og av ferdigheter. Utvikling må skje ikke bare på individnivå, men også på organisasjonsnivå for å skape en større samfunnsendring (ibid.). Endring på organisasjonsnivå kommer til uttrykk i måten organisasjonen arbeider på og endring i hvordan organisasjonen oppfatter seg selv. Majoriteten av organisasjonene bruker mye tid og ressurser på forberedelse og gjennomføring av utvekslingene, og vil ha klare meninger om hva de syntes om konsekvensene av samarbeidet. Følgelig presenteres variabler brukt for å måle utvikling og hvordan de er kodet.

3.2.2.1 Verdier og relasjoner

For å måle endring i holdninger og relasjoner på organisasjonsnivå ser man på hvordan organisasjonen har handlet annerledes på grunn av disse holdningene. Fredskorpsets endringsteori stadfester at «global exposure can lead to an increased relational capital and global understanding in the institutions» (Fredskorpset, 2014, s. 7). Organisasjonens globale samarbeid vil føre til utvikling, og dermed inkluderes variabelen: «Q17m: Staff/ members have increased their international network, as a result of the FK Norway exchange», da dette viser en endring i måten det arbeides på og skapes nye relasjoner på grunn av fredskorpsdeltagelse. Variabelen forteller om organisasjonene har klart å utvikle evnen til å skape gode relasjoner på tvers av landegrenser og skapt internasjonalt samarbeid. Et annet aspekt handler om endring i verdier. Variabelen «Q17k: The intercultural acceptance has improved, as a result of FK Norway exchange», uttrykker endring i organisasjonens interkulturelle kompetanse. Disse er alle kodet «0 false» og «1 true». De er altså naturlig dikotome, og slik beholder jeg dem.

3.2.2.2 Ferdigheter

Å utvikle ferdigheter på organisasjonsnivå handler om å utvikle organisasjonen og nyttiggjøre seg av kompetansen i organisasjonen. Endring i organisasjonen som følge av Fredskorpsdeltagelse er derfor endring i organisasjonsarbeid, som utvikling av organisasjonen og gjennom lederskap som videreutvikler organisasjonen. For å måle dette har jeg valgt variablene: «Q17f: The quality of the leadership has improved, as a result of the FK Norway

exchange» og «Q38e: The ability to innovate, is an advantage/effect of an FK exchange». Disse er alle kodet «0 false» og «1 true». De er altså naturlig dikotome, og slik beholder jeg dem.

3.2.2.3 Variabelen utvikling

I tabell 2 i vedlegg 3 vises variablene presentert ovenfor i samme rekkefølge. Variablene blir presentert med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi. Variabelen «utvikling» er en sammensatt variabel av de overnevnte, som til sammen uttrykker utvikling slik det defineres av Fredskorpsets endringsteori.

Variabelen «utvikling» skiller seg fra de andre variablene i denne oppgaven, da den består av kun dikotome variabler. For å havne i kategorien 1 «true» må man huke av på spørsmålet. Altså vil de som ikke har huket av, implisitt ha svart «false». Det resulterte i at gruppen som har svart 1 på samtlige spørsmål, var for liten til å kunne kjøre en analyse. Jeg valgte derfor å kode om variabelen slik at respondenter som har svart 1 på samtlige og på samtlige minus 1, blir kodet som 1. Variabelen er en indeks, slik at alle enkeltvariablene utgjør variabelen. Utvikling handler om endring av verdier og ferdigheter. Fenomenet utvikling er summen av endringer av verdier og ferdigheter, ikke årsaken.

Frafallet er på hele 15,64 % av utvalget, som er for stort til å ignorere. Ved nærmere undersøkelse viser det seg at nærmest alle deltagere som utgjør frafallet, også faller fra variabelen «gjensidighet». Om jeg inkluderer dem som egen kategori, vil de vise signifikant sammenheng med gruppen som også har latt være å svare på spørsmålene om utvikling. Da jeg har identifisert gruppen og ser at de ikke har noen påvirkning på verken avhengig eller hoved uavhengig variabel, ekskluderer jeg gruppen fra undersøkelsen.

3.2.3 Kontrollvariabler

Teoretisk sett er det en sterk kobling mellom gjensidighet og utvikling, men denne sammenhengen kan være påvirket av andre faktorer. Derfor inkluderes kontrollvariablene sektor og partnerskapsrolle. Hvilke kontrollvariabler som kan kontrolleres for er begrenset av undersøkelsen. Det hadde vært interessant å kontrollere for blant annet budsjettstørrelse, men det er ikke inkludert i undersøkelsen. Jeg forsøkte å kontrollere for antall ansatte også, men det viste seg at inklusjon av variabelen svekket forklaringskraften til modellen, og ble derfor ekskludert. Kontrollvariablene «rolle» og «sektor» blir beskrevet nedenfor og presentert med opprinnelig variabelnavn, antall observasjoner, gjennomsnitt, standardavvik og minimum- og maksverdi i tabell 3, vedlegg 3.

«Rolle» er en dikotom variabel med kategoriene «koordinerende partner» og «partner» som referansekategori. Jeg inkluderer denne kontrollvariabelen, da det kom frem i en NORAD-rapport at et av problemene som oppstod i partnerskapene handlet om forholdet mellom koordinerende partner og ikke-koordinerende partner (Carlsen et al., 2006). Jeg forventer at denne variabelen skal ha en positiv effekt på utvikling, da jeg tror de koordinerende partnerne føler de får til veldig mye, kontra de ikke-koordinerende partnerne, som føler seg motarbeidet. «Sektor» består av en variabel som kategoriserer organisasjonene i enten «Private business» «Public/semi-public business» og «Civil society». Det kan tenkes at det er vanskelig å ha gjensidige og utviklingsfremmende utvekslinger i konkurranseutsatte sektorer i motsetning til organisasjoner som jobber opp mot sivilsamfunnet.

3.3 Metodiske utfordringer

Å bygge opp egne mål på fenomener ved å bruke undersøkelser samlet inn av andre aktører for andre formål, byr alltid på uante problemer. Jeg skal nå gjøre rede for noen metodiske utfordringer denne analysen står ovenfor, og hvordan noen av dem kan løses, andre ikke. Jeg skal se nærmere på hovedsakelig fire områder: validitet og reliabilitet til undersøkelsen, frafall og representativitet i undersøkelsene og implikasjonene logistisk regresjonsanalyse har for undersøkelsen.

3.3.1 Validitet

Datasettene brukt i undersøkelsen har som formål å besvare en del spesifikke spørsmål for Fredskorpset om hvordan partnere og deltagere opplever utvekslingene. Denne undersøkelsen setter sammen variablene på en annen måte enn det Fredskorpset tidligere har gjort, for å undersøke spesifikt gjensidighet og utvikling. Operasjonaliseringen av begrepene og utvelgelsen av variabler er gjennomført med bakgrunn i teori om gjensidighet i utviklingssamarbeid og Fredskorpsets egen endringsteori. Dette har bydd på to problemer når det kommer til presisjon av begrepene, som påvirker begrepsvaliditeten. Den første utfordringen har vært å finne variabler som måler de faktiske begrepene. Eksempelvis fantes det ingen mål som kunne måle gjensidige utvekslinger (4) på deltagernivå. Det blir derfor bare antatt at dette målet er oppfylt, uten noen mulighet for å etterprøve det. Dette svekker begrepsvaliditeten, da jeg har satt gitte kriterier for å måle gjensidighet, men ikke klarer å oppfylle det (Skog, 2013, s. 90). Siden jeg selv ikke har innhentet data, må jeg belage meg på Fredskorpsets undersøkelser, som har vist seg å være høyst tilfredsstillende på å dekke begrepets andre elementer.

En annen utfordring har vært å finne presise nok mål. Endringsteorien favner bredt, og da jeg startet å definere utvikling på deltagnivå var det over 30 variabler som ga uttrykk for forskjellige aspekter ved begrepet utvikling. Utvikling slik det er definert i undersøkelsen, er endringer som følge av en fredskorpsutveksling. En del av faktorene som blir vektlagt i endringsteorien, kan tenkes er naturlige følger av å befinne seg i et annet land over en lengre periode som for eksempel språkutvikling. Ved å kun inkludere variabler som er essensielle for å måle begrepene gjensidighet og utvikling, får jeg mer presise mål. Mine sammensatte variabler viser seg å skåre tilfredsstillende på både Cronbachs alpha og har høy korrelasjon, som gjør at jeg er sikker på at variablene mine er gode mål på begrepene jeg ønsker å måle. Cronbachs alpha er et validitetsmål når variablene inkludert i det sammensatte målet er et utvalg av teoretisk relevante variabler på det samme fenomenet (Skog, 2013, s. 97).

Utvikling i denne oppgaven har blitt definert som endring som følge av Fredskorpsutveksling og utvekslingssamarbeid. Dette handler om selvoppfattet endring på utvalgte parametere. Fredskorpset har tidligere blitt kritisert for å ikke ha konkrete mål for utvekslingene sine. Ved å definere det slik, viser jeg at gjensidighet bidrar til å skape utvikling som Fredskorpset arbeider for å skape. Undersøkelsen viser derfor at Fredskorpsets arbeidsmetoder er nyttige for å nå sine mål. Undersøkelsen kan generaliseres til IVCO-er med samme type utviklingsmål.

3.3.2 Reliabilitet

For å sikre at jeg har gode mål må jeg ha høy reliabilitet, eller pålitelighet. Det handler om gjentatte målinger med samme måleinstrument gir samme resultat (Ringdal, 2013, s. 96). Slik jeg har bygd opp variablene kan denne undersøkelsen gjennomføres på senere tidspunkt for å undersøke om resultatene fortsatt stemmer. Dette kalles test-retest, og styrker reliabiliteten til undersøkelsen. En annen vanlig feilkilde forekommer gjerne ved innsamling av data. Disse spørreundersøkelsene er del av en større relasjon mellom Fredskorpset og deltagerne/ partnerne, og må derfor også forstås slik.

Som tidligere nevnt har majoriteten av respondentene svart svært positivt på undersøkelsene. Dette er i og for seg positivt for Fredskorpset, da dette tyder på at utvekslingene er gode og når ønskede mål. Det kan imidlertid være en rekke tilleggsforklaringer, som ikke er like positive. Følgelig presenteres noen forklaringer som kan ha svekket undersøkelsen og ført til skjeve resultater.

En faktor som kan føre til skjeve resultater er at spørsmålene brukt i undersøkelsen ikke klarer å fange de ulike meningene som finnes i Fredskorpset, og dermed ender man opp med å svare på spørsmål som har lite relevans eller betydning for egen utveksling. Spørsmålene er laget slik at de skal være relevante for samtlige deltagere, som samtidig kan føre til at de er for generelle, slik at deltagerne ikke forstår hva som blir spurt om. Spørsmål som er formulert slik at det er tydelig hva som er det ønskede svaret påvirker respondentene til å svare annerledes (Ringdal, 2013, s. 204). Eksempelvis «Q48_1: Do you agree to the following statements regarding your host organization's development: I have contributed with skills and knowledge during my exchange? » Naturlig nok har 94 % av respondentene svart «Somewhat agree» eller «Strongly agree». Dermed virker deltagerne mer positive enn det de nødvendigvis er. Formuleringer som «I have contributed» er positivt ladet, som påvirker deltagerne til å ønske å svare positivt.

Undersøkelsen består av 50 spørsmål, som for mange kan virke demotiverende, slik at de ikke nødvendigvis leser alle spørsmålene nøye. Er man generelt fornøyd med vertsorganisasjonen sin kan det godt tenkes at responderer svært positivt på alle spørsmål som omhandler vertsorganisasjonen uten å nødvendigvis å tenke gjennom alle de ulike aspektene.

Hva respondentene tror hensikten med undersøkelsen er kan påvirke hva de svarer, da man kan ønske å svare annerledes om man tror noen tar skade eller tjener på svarene. Om man er generelt fornøyd med utvekslingen, kan det tenkes at man lar være å svare negativt på spørsmål om organisasjonene involvert, slik at du ikke setter dem i et dårlig lys, slik at de kan fortsette sitt arbeid med støtte fra Fredskorpset. På fremsiden av undersøkelsene får respondentene spørsmål om de vil være anonyme eller ikke. Selv om det står tydelig at "All our data will be treated as confidential, and will not be used in any way that could identify you or your organization", kan det tenkes at mange ikke ønsker å være anonyme, slik at deres svar kan spores tilbake til en selv, og vise hvilket positivt syn en har på Fredskorpset og utvekslingen. Mange har heller ikke et større forhold til Fredskorpset enn at det er 'de som gir organisasjonen min penger', som gjør at man ønsker å fremstille organisasjonen sin i best mulig lys. Det er ikke alle steder i verden det er kultur for å benytte seg av anonyme spørreundersøkelser for kartlegging. Derfor kan det tenkes at en del respondenter svarer det de tror forventes av dem. Enkelte respondenter forstår heller ikke hva undersøkelsen skal brukes til og behandler alle åpne felt som en jobbsøknad. Blant annet har flere av respondentene takket for utvekslingen, håper på ansettelse og skrevet fullt navn og kontaktinformasjon, slik at Fredskorpset kan ta kontakt.

For mange av respondentene kan dette være deres første opphold over tre måneder utenfor sitt eget land, og for mange representerer en utveksling med Fredskorpset en enorm forandring og en eksotisk opplevelse. For de fleste er det en stor avgjørelse å forlate familie og 'sitt vanlige liv' sitt for å dra til et fremmed land. Dermed er det ekstra viktig for mange at utvekslingen var 'verdt kostnaden' av å dra. Dette vil også påvirke deres syn på selve utvekslingen.

Dette er elementer som er vanskelig å kontrollere for og som man ikke kan si i hvor stor grad det faktisk påvirker svarene. Det kan hende at slike generelle undersøkelser rett og slett blir for generelle, og at det hadde vært mer nyttig å ha ulike undersøkelser av lignende natur for mindre homogene grupper utvekslingsprogrammer. Et annet problem er at man ofte ikke forstår effekten som en utveksling kan ha før man har fått reflektert og distansert seg fra selve utvekslingen. Ideelt sett hadde respondentene svart på denne undersøkelsen to år etter endt utveksling, for å svare mer presist på deres opplevelse sett i et større perspektiv. Fredskorpset har en undersøkelse som blir sendt ut til tidligere deltagere, men frafallet i utvalget er såpass stort at det ikke er representativt og jeg valgte derfor å ikke benytte meg av dette.

3.3.3 Frafall og representativitet

En vanlig feilkilde kan være et lite utvalg, som ikke er representativt. I deltagerundersøkelsen har jeg en utvalgsstørrelse på $N=749$. Størrelsen på utvalget gjør at feilkildene, som feiltrykk og misforståelser ikke påvirker resultatene nevneverdig. I partnerskapsundersøkelsen har jeg et mye mindre utvalg, fra en mye mindre populasjon. Frafallet i undersøkelsene er en kilde til feil. Det kan tenkes at de som velger å ikke svare på denne undersøkelsen, selv om det blir tydelig kommunisert som en av arbeidsoppgavene til både deltagere og organisasjoner, har gode grunner til å la være. Det kan være at de har avbrutt utvekslingen sin, avsluttet samarbeidet med Fredskorpset eller er svært misfornøyd med hele erfaringen. Det kan være at de lar være å følge arbeidsinstruksjonen sin bevisst, men det kan like gjerne være at det rett og slett har gått i glemmeboka.

Da partnerundersøkelsen har blitt sendt ut til mange flere partnere enn kun de som aktivt er engasjert i et utvekslingssamarbeid, er dette en god grunn til et tilsynelatende høyt frafall. For de som ikke lengre har aktive utvekslinger, kan årsaken for frafallet være så enkelt som at de ikke lengre føler Fredskorpset angår dem. Frafallet er høyere i sør enn i nord, og kan ha sammenheng med at mange partnere i sør sliter med å opprettholde kontinuerlig drift, som gjør at i perioder uten støtte, eller ekstra ressurser kun er de mest nødvendige arbeidet som blir gjennomført.

Det er vanskelig å forklare frafallet, da det strengt tatt ikke er noen opplysninger om hvem respondentene i denne gruppen er eller hvordan de kunne ha påvirket resultatene om de hadde deltatt i undersøkelsene. Jeg skal forsøke å avdekke mulige skjevheter i utvalget ved å sammenligne egenskaper ved deltagerne og partnerne i 2015 med utvalget. Informasjon som om både deltagerne og utvalget er begrenset. Tabellen 1 i vedlegg 4 viser deltagerens kjønnsfordeling og fordeling mellom kontinentene i 2015 og i utvalget samt prosentvis differanse mellom de to. Tallene fra 2015 er hentet fra Fredskorpsets årsrapport for 2015 (Fredskorpset, 2016a).

Tabellen viser at det er en liten overrepresentasjon av menn i utvalget og en overrepresentasjon av asiatiske deltagere. Dessverre er informasjonen om deltagerne i virkeligheten og i undersøkelsen svært begrenset, som umuliggjør en grundigere analyse. Antall kvinner og menn som har respondert er høy, og differansen mellom årsrapporten og utvalget ikke nevneverdig høy, spesielt om man tar i betraktning differansen mellom kjønnene fra tidligere år, som varierer fra 2 % til 8 % (Fredskorpset, 2016b, s. 5). Skjevheten mellom afrikanske og asiatiske deltagere kan skyldes mange mulige forklaringer, men påvirker ikke undersøkelsen nevneverdig, da Asia og Afrika blir behandlet som sør i disse analysene.

Utvalget i partnerundersøkelsen er resultatet av en spørreundersøkelse som ble sendt ut til 387 partnere, både aktive og tidligere aktive. Det er ingen måte jeg kan kontrollere for hvem som fortsatt er aktive og hvem som ikke er aktive. Om utvalget er relativt representativt, trenger ikke dette ha noe å si for undersøkelsen. For partnerne kan jeg undersøke skjevheter i utvalget ved parameterne sektor og kontinent. Tabellen 2 i vedlegg 4 viser partnernes fordeling mellom kontinentene og sektor i 2015 og i utvalget samt prosentvis differanse mellom de to. Tallene fra 2015 er hentet fra Fredskorpsets årsrapport for 2015 (Fredskorpset, 2016a).

Tabellen viser at afrikanske partnere er underrepresentert og asiatiske partnere overrepresentert. Kontinentene Afrika og Asia blir behandlet som sør-partnere i undersøkelsen og derfor er ikke skjevheten problematisk. Sektor har en liten skjevhet der prosentvis flere fra offentlig sektor har respondert på undersøkelsen og færre fra privat sektor. Skjevheten er så liten at det ikke utgjør noen reell skjevhet. Dette er små avvik som viser at utvalget, selv om det er lite, er et godt bilde på virkeligheten.

3.4 Logistisk regresjon

I denne undersøkelsen er det hensiktsmessig å bruke en logistisk regresjonsanalyse for å undersøke sammenhengen mellom to dikotome variabler. Jeg har også kjørt en OLS-regresjon på de samme dataene, da de fleste av variablene er bygd opp av skalaer. OLS-regresjonen var en lite robust analyse, som ikke besvarte hypotesene mine på en tilfredsstillende måte. Den tidligere nevnte skjevfordelingen i utvalget bidro til at forklaringskraften til modellen kun gjaldt de høye verdiene. Den logistiske modellen samsvarer bedre med hypotesene jeg har formulert.

Den logistiske regresjonsanalysen består av en dikotom avhengig variabel Y og uavhengige variabler X . Modellen beregner hvor stor oddsen for at $Y=1$ for hver enhets endring i X (Skog, 2013). Det vil altså si at mine modeller beregner hvor stor oddsen for at utvekslingene er utviklingsfremmende for gjensidighet og for de øvrige kontrollvariablene. En logistisk regresjonsanalyse er en sannsynlighetsmaksimerende modell, som betyr at modellen finner verdier av koeffisientene som med størst sannsynlighet har skapt resultatene i utvalget. Vi kan regne ut oddsen for å få $Y=1$ ved å bruke oddsratio (i modellen kalt OR) minus 1 ($OR-1=odds$). Om oddsen er 0 er det verken større eller mindre sjanse for at en verdi på X fører til $Y=1$. Negativ odds har mindre sjanse per verdi på X , mens positiv odds fører til større sjanse. Man kan også regne ut sannsynlighet for å få $Y=1$ og predikere sannsynligheten for spesifikke grupper. Jeg forholder meg til sannsynlighet i analysen.

3.4.1 Forutsetninger for logistisk regresjon

Det er hovedsakelig fire forutsetninger for å kjøre en logistisk regresjonsanalyse (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017, s. 167). Den første forutsetningen er at det er naturlig å behandle den avhengige variabelen som et dikotom med to gjensidig utelukkende kategorier og den logistiske kurven gir en riktig beskrivelse av den empiriske sammenhengen (Skog, 2013). Det vil si en S-kurve, som kan testes ved å bruke Hosmer-Lemeshow-testen. Testen bygger på en sammenligning av frekvensen som predikeres i modellen og de observerte frekvensene. Testen deler opp utvalget i like store grupper og tester om modellen er godt tilpasset gruppen. Alle gruppene må ha god tilpasning for å bestå testen. Jeg kjører testen med ti grupper for samtlige av mine modeller og får ingen signifikante resultater. Det vil si at modellene har en logistisk regresjonskurve, som gjør at de er riktig spesifisert.

Den neste forutsetningen handler om å ekskludere relevante variabler eller å inkludere ikke-relevante variabler (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017, s. 168). For å forsikre meg om at inklusjonen av kontrollvariablene i deltagerundersøkelsen var hensiktsmessig benytter jeg meg

av likelihood ratio-testen. Denne forklarer økt forklaringskraft i form av signifikant endring i log likelihood. Jeg kjører testen ved å undersøke økt forklaringskraft ved inklusjon av kontrollvariablene, og får statistisk signifikant forbedring i forklaringskraften til modellen med en likelihood ratio-differanse på 21,87. Jeg tester også om gjensidighet har forklaringskraft i modellen ved å teste økt forklaringskraft ved inklusjon av variabelen «gjensidighet». Det er en statistisk signifikant økning i forklaringskraften til modellen med en likelihood ratio-differanse på 31,65.

Jeg kjører likelihood ratio-testen for partnerskapsundersøkelsen også. Denne viser en ikke signifikant økning i forklaringskraften til modellen ved inklusjon av kontrollvariablene, med en likelihood ratio-differanse på 0,25. Dessverre har jeg ingen andre kontrollvariabler jeg kan benytte. Etter å ha kjørt denne testen velger jeg å ekskludere antall ansatte som kontrollvariabel, da forklaringskraften er mindre når denne inkluderes. Jeg tester likelihood ratio for inklusjon av variabelen «gjensidighet» i partnerskapsundersøkelsen også. Testen viser en statistisk signifikant økning i forklaringskraften til modellen ved å inkludere variabelen med en likelihood differanse på 7,52.

Den tredje forutsetningen handler om kausalitet. Modellen viser hvilken effekt en variabel har på en annen, men kan ikke uttrykke om effekten faktisk går andre veien. Gjensidighet skal være en forutsetning for utvikling og dermed er det kausale forholdet klart.

Den siste forutsetningen heter multikolaritet, altså om flere av variablene fanger samme begrep. I begge modellene har jeg inkludert kontrollvariabler for å forsikre meg om at det ikke er bakenforliggende faktorer eller at det er andre faktorer som påvirker utvikling utenom gjensidighet. Kontrollvariablene inkludert i deltagerundersøkelsen står beskrevet i delkapittel 3.1.3 og kontrollvariablene til partnerundersøkelsen står beskrevet i delkapittel 3.2.3. Variablene inkludert i undersøkelsen har lite med hverandre å gjøre, med unntak av kontrollvariablene «utdanning» og «før». Det kan tenkes at disse variablene uttrykker noe av det samme, nemlig erfaringer med annerledeshet. Jeg har derfor undersøkt korrelasjonen og sammenhengen mellom variablene og fant ingen sammenheng mellom variablene. Denne forutsetningen er dermed oppfylt.

3.4.2 Hypotesetesting

I delkapittel 2.4 ble oppgavens hypoteser presentert. Disse sier ingenting om deltagnivå eller partnerskapsnivå. Som vist skal gjensidighet være noe som gjennomsyrrer både deltagernes og

organisasjonenes samarbeid. Jeg velger derfor å forholde meg til begge to når jeg skal teste hypotesene mine. Siden datasettene ikke kan kobles sammen blir jeg nødt til å analysere både deltagerne og partnerne i hver utvekslingsgruppe før jeg kan konkludere. Alle mine hypoteser forventer å finne en sammenheng mellom gjensidighet og utvikling. Ved å kjøre logistiske regresjonsanalyser kan jeg predikere for ulike utfall. For at jeg skal forkaste en nullhypotese må jeg kunne vise at det er størst sannsynlighet for at min hypotese stemmer. For å forkaste en nullhypotese ønsker jeg å finne støtte for dette i begge undersøkelsene. Det betyr at om jeg finner støtte for hypotesen på partnerskapsnivå men ikke deltagnivå, blir jeg nødt til å forkaste hypotesen. Om jeg finner støtte på partnerskapsnivå, og mangler statistisk signifikante resultater på deltagnivå, vil jeg forkaste nullhypotesen om modellen på deltagnivå uttrykker det samme som partnerskapsnivå, men uten signifikant betydning. For H_3 kan ikke-signifikante resultater også uttrykke støtte til hypotesen, men dette kommer jeg tilbake til i delkapittel 4.3.

3.4.3 Forklaring av modellene

Modellene i analysen består av fire kolonner, som krever litt forklaring. Kolonnen som heter B, er modellens B-koeffisienter som angir den predikerte logiten til «utvikling» for hver enhets endring på de uavhengige variablene (Ringdal, 2013, s. 442). Dette er et abstrakt mål som ikke uttrykker noe meningsfullt om effekt, annet enn fortegnet. Altså forteller kolonnen B om retningen til variablene.

SE_B er B-koeffisientens standardfeil, og forteller spredningen i modellen (Ringdal, 2013, s. 343). For å regne ut om det er statistisk forskjell mellom variabelen i forskjellige modeller kan man benytte seg av standardfeilen. Den forteller om spredningen i modellen, men ikke i populasjonen. I små utvalg er standardfeilen større, som gjør at det er vanskeligere å få signifikante resultater enn i større utvalg. Dette er et problem i enkelte av modellene i denne undersøkelsen.

OR er oddsratio til variablene, som er antilogarithmen til B. Denne angir oddsen for å at variabelen fører til 1 på den avhengige variabelen, i dette tilfellet «utvikling». Denne kommenteres ikke, da jeg forholder meg til sannsynlighet i denne undersøkelsen. OR gir informasjon om retning og styrke.

Den siste kolonnen forteller om variabelen har statistisk signifikant effekt, altså om sammenhengen effekten til variabelen gjelder for en stor nok gruppe i utvalget, og derfor kan generaliseres tilbake til populasjonen. Signifikans er sannsynligheten for å forkaste en sann

nullhypotese, altså at effekten variabelen viser egentlig ikke stemmer med virkeligheten (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Jo mindre signifikansnivået er, dess mindre er sjansen for at variabelen er usann. Jeg velger å forholde meg til et signifikansnivå på 5 %-nivå, som betyr at jeg aksepterer en 5 % sjanse for at sammenhengen mellom variablene i modellen ikke er sanne. 5 %-nivå anses å være et godt estimat for signifikante resultater (Ringdal, 2013, s. 343). Jeg markerer resultater med signifikansnivå på 5 % med ** og resultater med signifikansnivå på 1 % med ***. I noen av modellene mine påvirker utvalgsstørrelsen signifikansnivået negativt (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017, s. 7). Jeg velger derfor også å markere resultater med signifikansnivå på 10 % med *.

En logistisk regresjonsmodell er en sannsynlighetsmaksimerende modell. Det betyr at modellen forsøker å finne de parameterverdiene som med størst sannsynlighet gir resultatene i utvalget (Ringdal, 2013, s. 446). «-2LL» (-2 log likelihood) er et parameter som brukes til å sammenligne to modeller der tilleggsvariabler har blitt inkludert. Jeg kommenterer ikke dette målet, da mine modeller er de samme modellene med ulikt utvalg.

«Pseudo R» forteller hvor mye modellen forklarer utover nullmodellen. Nullmodellen er lik modellen nedenfor når man har tatt vekk alle variablene og sitter igjen med konstantleddet. Pseudo R viser altså hvor mye modellen har blitt forbedret i forhold til nullmodellen, ved hjelp av formelen $pseudo R^2 = \frac{-2LL_0 - -2LL_M}{-2LL_0}$.

En logistisk modell kan tolkes i tre skalaer: Logit, odds og sannsynlighet. Den første måten er å se på B-koeffisientenes fortegn og signifikansnivå. For å tolke odds benyttes formelen OR-1, som gir oddsen for en enhet endring på variabelen fører til «utvikling». Sannsynlighetsskalaen skal jeg benytte meg av. Ved å finne de predikerte verdiene basert på de estimerte, altså modellen, kan jeg predikere sannsynlighet (Ringdal, 2013, s. 443). I dikotome variabler, sånn som «gjensidighet» og «kjønn», er differansen mellom de to kategoriene sannsynligheten for å føre til utvikling. Sannsynlighetsskalaen kan også predikere for spesifikke individer, basert på den estimerte modellen. Jeg bruker sannsynlighetsskalaen for å forklare effekt og differanse i modellene mine. Dette betyr at når jeg viser sannsynlighet i oppgaven er dette beregnet fra de predikerte verdiene i modellen. Det viser sannsynligheten i prosent for at en gitt verdi på en uavhengig variabel fører til utvikling.

4. Analyse og diskusjon

Fredskorpset har både vertikale og horisontale utvekslinger. Jeg har valgt å dele Fredskorpsets vertikale utveksling mellom nord og sør til å se på nord til sør og fra sør til nord, for å forstå om gjensidighet fører til en utjevning av et historisk asymmetrisk forhold. Jeg bruker logistisk regresjonsanalyse for å se om gjensidighet har en statistisk signifikant effekt på utvikling kontrollert for tilgjengelige kontrollvariabler. Først presenteres en analyse av alle fredskorpsets utvekslinger samlet, deretter utvekslingene separat, på deltagnivå og partnerskapsnivå. Modellene og hypotesene diskuteres fortløpende, med unntak av H_1 , som blir diskutert separat. Jeg diskuterer feilkilder i undersøkelsen før jeg konkluderer.

4.1 Fredskorpset

Jeg velger å først se hvordan Fredskorpset samlet skårer på undersøkelsen. På denne måten kan de mindre modellene sammenlignes opp mot modellen for hele organisasjonen. Først skal jeg presentere modellen for samtlige deltagere og deretter presentere modellen for samtlige partnere. Hypotese₁ diskuteres i delkapittel 4.5.

4.1.1 Deltager

I modellen nedenfor er den logistiske regresjonsmodellen til alle deltagere i Fredskorpset. Den avhengige variabelen som testes i alle modellene er «utvikling», mens «gjensidighet» og kontrollvariablene er uavhengige variabler, slik at man kan se i hvilken grad de påvirker «utvikling».

Modell 1: Fredskorpsdeltagere

En multivariat logistisk regresjonsmodell for sammenhengen mellom utvikling og gjensidighet, kjønn, utdanning, tidligere utenlandsopphold og alder.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	1,006	0,177	2,734	0,000***
Kjønn (mann = 1, kvinne = 0)	0,088	0,176	1,092	0,616
Utdanning (referansekategori: ikke-universitetsutd)				
Bachelorgrad	-0,750	0,216	0,473	0,001***
Mastergrad	-1,150	0,270	0,137	0,000***
Før (tidligere utenlandsopphold over 3 måneder = 1)	-0,390	0,002	0,677	0,053*
Alder (antall år før 1996)	0,198	0,051	1,219	0,000***
Alder ² (alder*alder)	-0,006	0,002	0,994	0,001***
Konstantledd	-1,556	0,288	0,211	0,000***
Pseudo R ²	0,0797			
Log likelihood	-403,428			
N=	643			

Modellen viser at gjensidighet har en positiv signifikant*** effekt på utvikling for Fredskorpsdeltagere. Det er 24 % større sannsynlighet for at en utveksling som er gjensidig er utviklingsfremmende enn en utveksling som ikke er gjensidig. Gjensidighet er ikke den eneste variabelen som kan forklare varians på utvikling. Jeg har inkludert kontrollvariablene for å forsikre meg om at gjensidighet ikke indirekte har en annen forklaring.

Jeg kontrollerer for kjønn, alder og utdanning. Variabelen «kjønn» har en signifikans på 0,616 og er derfor ikke statistisk signifikant. B-koeffisienten er positiv og oddsen viser en veldig svak positiv sammenheng, som kan derfor tyde på at utvekslingene er noe mer utviklingsfremmende for menn enn for kvinner, men dette er en veldig svak ikke statistisk signifikant effekt, som betyr at det ikke er noen reell forskjell mellom kvinner og menn.

«Utdanning» har signifikant*** negativ effekt. Deltagere uten universitetsutdanning har 21 % større sannsynlighet for å ha opplevd utvekslingen som utviklingsfremmende enn deltagere med bachelorgrad og 26 % større sannsynlighet enn deltagere med mastergrad. Dette kan ha sammenheng med at man blir eksponert for nye ideer og tanker gjennom studier. Mange utdanningsinstitusjoner har tilrettelagt for utvekslinger, som kan føre til at man både har gått på studier med et kulturelt mangfold og at man har vært i et annet land over en lengre periode. Det kan tenkes at deltagere med universitetsutdanning har vært eksponert for internasjonal forskning og tankegodt, som gjør at de har en større forståelse og høyere kompetanse enn deltagere uten universitetsgrader. Dette gjør at deltagere uten universitetsgrader har større læringsutbytte for utvekslingene enn deltagere med universitetsutdanning.

Variabelen «før» har signifikans på 0,053. Dette betyr at variabelen er signifikant* på 10 % nivå. Jeg forholder meg til et signifikansnivå på 5 %, men denne variabelen var nesten signifikant på 5 %-nivå, og derfor kommenterer jeg den som om den var signifikant. Deltagere som tidligere har oppholdt seg i et annet land i mer enn tre måneder har en negativ effekt på utvikling. En deltager som har vært i utlandet før har 8 % mindre sannsynlighet for å ha opplevd utvekslingen som utviklingsfremmende enn en som ikke har vært i et annet land i mer enn tre måneder. Dette er ikke en veldig sterk effekt og den er som nevnt bare nesten signifikant. Å ha vært i et annet land, i en annen kultur over lengre tid, burde gi en større kulturell forståelse, som gjør at de kanskje tilpasser seg arbeidet fortere enn de som ikke har hatt like mye erfaring i andre kulturer. Det kan tenkes at deltagere som aldri har reist før, opplever et stort kultursjokk, som kan gi et sterkt inntrykk og føre til at de opplever utvekslingen som mer utviklingsfremmende enn gruppen som har vært i utlandet før.

«Alder» har signifikant*** effekt på utvikling. Alder inngår også i et kvadrert ledd, altså «alder²» som også er statistisk signifikant***. Denne vil avdekke eventuelle kurvelineære sammenhenger. Av tabellen kan vi lese at alder har positiv effekt, mens det kvadrerte leddet har negativ effekt. Dette betyr at sannsynligheten for å ha en utviklingsfremmende utveksling er lavest når man er ung og gammel, og høyest når man er et sted imellom. Alder har en positiv effekt frem til 37 år, da den har hele 54 % sannsynlighet for å være utviklingsfremmende, deretter er sannsynligheten avtagende. 37 år er et høyt toppunkt, da utvalgets gjennomsnittsperson er 29 år. Dette betyr at i realiteten er sannsynligheten for at en utveksling er utviklingsfremmende for yngre lavere enn for eldre, men ikke for de aller eldste. Sannsynligheten for at en gjensidig utveksling førte til utvikling for en 22-åring med fullført bachelorgrad er 25 %, mens sannsynligheten for en 37-åring med fullført videregående utdanning er 69 %.

4.1.2 Partner

I modellen nedenfor er den logistiske regresjonsmodellen for alle Fredskorpspartnere. Avhengig og hoved uavhengig variabel er de samme som i deltagerundersøkelsen, men bygd opp av andre variabler. Jeg har forsøkt å inkludere de mest relevante tilgjengelige kontrollvariablene sektor og rolle i partnerskapet.

Modell 2: Fredskorpspartnere

En multivariat logistisk regresjonsmodell om effekten til gjensidighet, sektor og rolle i partnerskapet på utvikling.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	1,256	0,434	3,513	0,004***
Sektor (referansekategori = sivilsamfunn)				
Privat	-0,783	0,426	0,457	0,066*
Offentlig	0,158	0,558	1,172	0,777
Rolle (referansekategori = ikke-koordinerende)	-0,048	0,386	0,953	0,900
Konstantledd	0,328	0,538	1,388	0,542
Pseudo R ²	0,0647			
Log likelihood	-92,622803			
N=	151			

Gjensidighet har en positiv signifikant*** effekt på utvikling, med 26 % større sannsynlighet enn for ikke-gjensidige utviklingssamarbeid. Jeg kontrollerte for de tilgjengelige kontrollvariablene, men ingen av variablene var signifikante. Jeg kommenterer likevel retning og styrke, slik at de kan sammenlignes med de øvrige modellene.

Variabelen «sektor» har kategorien «sivilsamfunn» som referansekategori. Kategorien «privat» har signifikant* negativ effekt og «offentlig» har ikke-signifikant positiv effekt på utvikling i forhold til sivilsamfunn-sektoren. Det betyr at partnere i offentlig sektor ikke skiller seg statistisk fra partnere i sivilsamfunn-sektoren. Partnere i privat sektor viser seg å ha 17 % mindre sannsynlighet for å være utviklingsfremmende enn sivilsamfunn-sektoren. Dette støtter min antagelse om at privat sektor var mindre utviklingsfremmende enn de øvrige.

«Rolle» har 1 % større sannsynlighet for å være utviklingsfremmende om man er koordinerende partner enn om man ikke er det. Dette er en ubetydelig forskjell og den er heller ikke statistisk signifikant. Min antagelse om forskjell mellom partnerne stemmer altså ikke.

4.2 Nord-sør

Jeg argumentert for at utvekslinger som går fra Norge til en partner i det globale sør ikke er utviklingsfremmende, men gjensidige. Dette fordi deltagere og partnere i nord føler vilkårene er tilrettelagt slik at samarbeidet bygger på likhet, men at de deltar i samarbeidet for sør sin fordel, ikke egen, og derfor opplever de ikke utvikling. Dette fordi det er en latent skjevhet i forholdet mellom nord og sør, der skjevheten er fordelaktig den norske partneren. Jeg formulerte hypotesen: H_2 : *Nord-sør-utvekslingene er gjensidige, men fører ikke til utvikling.*

4.2.1 Deltager

For å kunne forkaste nullhypotesen til H_2 må jeg finne bevis for at gjensidighet har negativ effekt på utvikling. Variabelen «gjensidighet» må være signifikant negativ for at jeg skal kunne forkaste nullhypotesen.

Modell 3: Nord-sør-deltagerne

En multivariat logistisk regresjonsmodell for sammenhengen mellom utvikling og gjensidighet, kjønn, utdanning, tidligere utenlandsopphold og alder.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig=1, ikke-gjensidig=0)	0,749	0,483	2,115	0,121
Kjønn (mann = 1, kvinne = 0)	-0,697	0,564	0,498	0,216
Utdanning (referansekategori: ikke-universitetsutd)				
Bachelorgrad	-0,502	0,842	0,606	0,551
Mastergrad	-0,181	1,030	0,834	0,861
Før (tidligere utenlandsopphold over 3 måneder = 1)	0,099	0,499	1,104	0,842
Alder (antall år før 1996)	0,078	0,163	1,081	0,630
Alder ² (alder*alder)	-0,003	0,005	0,997	0,537
Konstantledd	-2,212	0,648	0,110	0,001***
Pseudo R ²	0,0351			
Log likelihood	-61,46032			
N=	171			

Modellen viser ingen signifikante variabler, altså at det ikke er noen statistiske signifikante effekter av gjensidighet eller kontrollvariablene på utvikling. «Gjensidighet» har positiv effekt på utvikling, noe variabelen også hadde i modell 1. Om utvekslingene hadde vært gjensidige, men ikke utviklingsfremmende, burde sannsynligheten for at gjensidighet fører til ikke-utviklingsfremmende utvekslinger være større enn for ikke-gjensidige utvekslinger. Sannsynligheten for at gjensidighet fører til ikke-utviklingsfremmende utvekslinger er 9 % lavere enn for ikke-gjensidige utvekslinger. Sannsynligheten for å ha hatt en utviklingsfremmende utveksling er svært lav, uavhengig av gjensidighet. Det betyr at nord-deltagerne ikke opplever utvekslingene som verken utviklingsfremmende eller gjensidige, uten at sammenhengen er statistisk signifikant.

«Kjønn» har større signifikans og har byttet fortegn fra modell 1, som betyr at menn opplever utvekslingene som mer utviklingsfremmende enn kvinner, men at det ikke er noen statistisk forskjell. «Utdanning» er ikke lengre signifikant, og har fått en sterkere negativ effekt for høyere utdanningsnivå i forhold til lavere.

Variabelen «før» har en ikke-signifikant positiv effekt. Altså deltagere som har reist mer enn tre måneder tidligere har større sannsynlighet for å ha opplevd utvekslingen som utviklingsfremmende, men det er ikke statistisk signifikant.

Alder kommer til uttrykk i variablene «Alder» og «Alder²». Variablene er ikke signifikante, men viser fortsatt samme kurvelinearitet som i modell 1. Alder er altså ikke en sterk forklaringsvariabel for nord-deltagere.

4.2.2 Partner

For å kunne forkaste nullhypotesen til H_2 : *Nord-sør-utvekslingene er gjensidige, men fører ikke til utvikling* må jeg finne bevis for at gjensidighet har negativ effekt på utvikling. Det vil si at om utvekslingen er gjensidig vil utvekslingen være ikke-utviklingsfremmende. Variabelen «gjensidighet» bør derfor være signifikant negativ for at dette skal stemme.

Modell 4: Nord-sør-partnere

En multivariat logistisk regresjonsmodell om effekten til gjensidighet, sektor og rolle i partnerskapet på utvikling.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	1,328	0,919	3,773	0,149
Sektor (referansekategori = sivilsamfunn)				
Privat	-2,000	1,018	0,135	0,051*
Offentlig	-1,381	1,357	0,251	0,309
Rolle (referansekategori = ikke-koordinerende)	-0,910	1,337	0,403	0,496
Konstantledd	0,861	1,447	2,365	0,552
Pseudo R ²	0,1651			
Log likelihood	-20,85631			
N=	37			

Modellen viser en signifikant variabel på 10 %-nivå. «Gjensidighet» har en ikke-signifikant positiv effekt. Sannsynligheten for at en gjensidig utvekslingssamarbeid fører til utvikling er 27 % større enn for ikke-gjensidige utvekslinger. Sannsynligheten er 73 % for at gjensidige utvekslingssamarbeid er utviklingsfremmende når alle andre variabler har gjennomsnittsverdi, som betyr at det er større sannsynlighet for at en utveksling er utviklingsfremmende enn ikke-utviklingsfremmende.

«Sektor» viser at privat sektor har en signifikant* negativ effekt i forhold til sektoren sivilsamfunn. Kategorien «offentlig sektor» har endret fortegn for nord-partnere. Det kan tenkes at utviklingsfremmende utvekslinger er enklere å skape for organisasjoner i sivilsamfunn-sektoren, da deres arbeid ofte er politisk, religiøst, holdningsskapende eller handler om et tema som er uavhengig av tekniske ferdigheter. Sivilsamfunn-sektoren i Norge opplever kanskje at de utvikler seg mer i møtet med sør-deltagerne enn andre partnere, da ferdighetene man kan utvikle gjennom utvekslingssamarbeid går på arbeidsmetoder og

mellommenneskelig kontakt, som gjør at det tradisjonelle skillet mellom nord og sør ikke er dominerende eller en presis beskrivelse av situasjonen.

«Rolle» beholder sitt negative fortegn og signifikansnivå, men har fått mindre negativ effekt og blitt mer signifikant. Det vil si at å være koordinerende partner har negativ effekt på utvikling, men resultatet er ikke statistisk signifikant.

Min antagelse var at deltagere og partnere fra nord har et bilde av seg selv som mer kompetente enn sør, men at de blir møtt av sør-partneren som gjør at deltagerne føler de er blant likemenn og dermed opplever utvekslingene som gjensidige. Nord-deltagerne er med for å hjelpe, ikke for å utvikle seg selv eller sin organisasjon, som gjør at de ikke anerkjenner egen utvikling. Min hypotese for nord-sør-utvekslingene var som følger: *H₂: Nord-sør-utvekslingene er gjensidige, men fører ikke til utvikling.* Om H₂ hadde vært sann, ville variabelen gjensidighet hatt negativ effekt på utvikling eller ikke vært signifikant og sannsynligheten for å føre til utvikling ville vært stor uavhengig av gjensidighet. Verken modell 3 eller 4 viste signifikant eller negativ effekt for gjensidighet på utvikling, som betyr at verken deltagere eller partnere fra nord opplevde utvekslingssamarbeidet som gjensidig. Jeg er dermed nødt til å forkaste H₂.

Modell 3 og 4 har ikke signifikante resultater, som betyr at jeg ikke kan trekke noen klare konklusjoner, men det tyder på at det er en positiv sammenheng mellom gjensidighet og utvikling, som var motsatt av H₂. Dette tyder på at Fredskorpsets intensjon med utvekslingen har vært vellykket. Da utvalget er ganske lite, spesielt i modell 4, har jeg kjørt en modell der utvalgsstørrelsen er kontrollert for (Jakobsen & Mehmetoglu, 2017). Dette betyr at hver enkel respons blir vektet litt ekstra for å veie opp for et lite utvalg. Modellen viser da at variablene har samme styrke og retning, men at variablene var statistisk signifikante. Dette kan tyde på at om utvalget hadde vært større, kan det hende modell 4 ville ha hatt signifikante svar. Jeg velger å forholde meg til de tallene jeg faktisk har, og ikke fiktive.

4.3 Sør-nord

Sør-nord er deltagere og partnere som er fra sør som utveksler til nord, altså Norge. Det er denne gruppen som gjør utvekslingene til Det Nye Fredskorpset grunnleggende annerledes enn det gamle, før 2000. Det er denne gruppens utvekslinger som bærer prinsippet om at utvekslingene skal være gjensidige. Sør-partnere har før 2000 også samarbeidet med partnere i nord, men har i senere tid deltatt i samarbeidet på lik linje med nord-partneren.

4.3.1 Deltager

Jeg forventer at sør-deltagerne i nord opplever en skjevhet i relasjonen, men på grunn av teknisk ulikhet, likevel har hatt et stort læringsutbytte av utvekslingen. Hypotesen min er som følger: H_3 : *Sør-nord-utvekslingene er ikke gjensidige, men fører til utvikling*. For å forkaste nullhypotesen min, må gjensidighet ha negativ effekt på utvikling. Om gjensidighet fører til ikke-utvikling, fører ikke-gjensidighet til utvikling, som er hypotesen for denne gruppen deltagere. Om gjensidighet ikke er signifikant og sannsynligheten for at utvekslingen er utviklingsfremmende er stor, uavhengig av gjensidighet, kan jeg forkaste nullhypotesen.

Modell 5: Sør-nord-deltagerne

En multivariat logistisk regresjonsmodell for sammenhengen mellom utvikling og gjensidighet, kjønn, utdanning, tidligere utenlandsopphold og alder.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	0,845	0,211	3,576	0,000***
Kjønn (mann = 1, kvinne = 0)	0,053	0,212	1,274	0,472
Utdanning (referansekategori: ikke-universitetsutd)				
Bachelorgrad	-0,870	0,274	0,627	0,209
Mastergrad	-1,566	0,331	1,561	0,443
Før (tidligere utenlandsopphold over 3 måneder = 1)	-0,107	0,467	0,899	0,819
Alder (antall år før 1996)	0,281	0,062	1,049	0,637
Alder ² (alder*alder)	-0,008	0,002	0,998	0,583
Konstantledd	-1,971	0,357	0,400	0,105
Pseudo R ²	0,0808			
Log likelihood	-113,84283			
N=	179			

Modellen viser en signifikant*** positiv effekt av gjensidighet på utvikling. Sannsynligheten for å ha en utviklingsfremmende utveksling for sør-deltagere er 30 % større om man opplever utvekslingen som gjensidig enn ikke-gjensidig.

Ingen av de øvrige variablene har statistisk signifikant effekt på utvikling. Jeg kommenterer endring fra modell 1. «Kjønn» har en positiv effekt på utvikling. Denne variabelen er noe sterkere og mer signifikant enn i modell 1, men fortsatt ikke signifikant. «Utdanning» er ikke lengre signifikant og viser mindre effekt på utvikling, enn i modell 1. Variabelen «før» har blitt mindre signifikant og har mindre negativ effekt for sør-deltagerne. «Alder» og «Alder²» er relativt uendret fra modell 1.

4.3.2 Partner

Det historisk asymmetriske forholdet mellom nord og sør forventer jeg vil gi sterkest utslag hos sør-nord-partnerne da det er de som har mest å si for at samarbeidet faktisk blir gjensidig. Om sør-partnerne klarer å 'kreve' gjensidighet fra samarbeidspartneren i nord, vil de få det - men det krever bevissthet fra organisasjonen som helhet. For norske bedrifter og organisasjoner er ikke samarbeid med Fredskorpset essensielt for virksomheten, mens i samfunn med mer ustabilitet og uforutsigbare inntekter og mangel på statsstøtte, blir internasjonalt samarbeid essensielt for virksomheten. Kompetansen sør-partnerne får tilgang til gjennom utvekslingen kan ha store ringvirkninger og samarbeid kan opprettholdes, selv om det ikke oppleves som gjensidige i fare for å miste samarbeidet.

Jeg skal nå teste H_3 hos partnerne. For å forkaste nullhypotesen til H_3 : *Sør-nord-utvekslingene er ikke gjensidige, men fører til utvikling*, må de samme kriteriene møtes som ovenfor: Enten må gjensidighet ha negativ påvirkning på utvikling eller så må sannsynligheten for utvikling være høyt uavhengig av gjensidighet.

Modell 6: Sør-nord-partnere

En multivariat logistisk regresjonsmodell om effekten til gjensidighet, sektor og rolle i partnerskapet på utvikling.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	0,894	0,677	2,446	0,187
Sektor (referansekategori = sivilsamfunn)				
Privat	-0,869	0,671	0,419	0,196
Offentlig	-0,090	0,862	0,914	0,917
Rolle (referansekategori = ikke-koordinerende)	-	-	-	-
Konstantledd	0,055	0,777	1,057	0,943
Pseudo R ²	0,0479			
Log likelihood	-37,978851			
N=	58			

Modellen viser at gjensidighet har en ikke-signifikant positiv effekt på utvikling. Sannsynligheten for at en sør-nord-partner opplever et utvekslingssamarbeid som utviklingsfremmende er 20 % større for gjensidige enn ikke-gjensidige utvekslingssamarbeid. Sannsynligheten er 51 % for at ikke-gjensidige utvekslingssamarbeid er utviklingsfremmende når alle andre variabler har gjennomsnittsverdi, som betyr at det er omtrent like stor sannsynlighet for at et ikke-gjensidig utvekslingssamarbeid er ikke-utviklingsfremmende.

Ingen av kontrollvariablene var signifikante, og variabelen «rolle» har blitt utelatt fra modellen, da samtlige partnere i utvalget ikke er koordinerende partner. Dette kan trolig være en del av

forklaringen for hvorfor de ikke opplever utvekslingssamarbeidet som gjensidig. I spørsmål «Q61: What do you think can be done to improve equality, reciprocity and transparency in the management of your partnership? (optional)» responderer flere partnerskap at nettopp denne skjevbalansen som finnes på grunn av ikke-roterende ansvarsfordeling skaper ulikhet: «Changing coordinating partners every round. Sending allocated fund directly to the partners. Introducing a very good check and balance system for transparency» (respondent 173, Partner survey, 2015). Dette kan tyde på at det å ha en fast koordinerende partner fører til mistillit mellom partene, som er svært uheldig for samarbeidet.

Jeg kommenterer kort de andre kontrollvariablene oppmot modell 2. «Sektor» har blitt mindre signifikant og både privat og offentlig har en negativ effekt på utvikling i forhold til sivilsamfunn-sektoren. Dette kan tyde på at partnerne opplever utvekslingene likt, uavhengig av sektor, dog kan det tyde på en noe mer utviklingsfremmende opplevelse i sivilsamfunnssektoren, men dette er ikke signifikant.

Jeg forventer at sør-deltagerne i nord opplever en skjevhet i relasjonen, men at de likevel har stort læringsutbytte fra utvekslingen, da utvekslingen har gitt dem økt teknisk kompetanse. Jeg tror det historisk asymmetriske forholdet mellom nord og sør påvirker utvekslingen i så stor grad at sør-deltagere opplever at det ikke forventes at de skal utrette noe på utvekslingen i nord, da det viktigste for nord-partneren er å sende norske deltagere til sør. Dette gjør at sør-deltagernes bidrag blir rent symbolsk i samarbeidet (Franco, 2013). Et samarbeid gjennom Fredskorpset kan bety tilgang til ny kompetanse, som gjør at sør-partneren er villig til å være i ikke-gjensidige utvekslinger, da tilgangen til denne kompetansen gjør at de fortsetter samarbeidet. Jeg formulerte hypotesen H_3 : *Sør-nord-utvekslingene er ikke gjensidige, men fører til utvikling*. For å forkaste nullhypotesen til H_3 , må jeg finne bevis om at deltagere og partnere opplevde utvekslingene som ikke-gjensidige, men utviklingsfremmende, eller at sannsynligheten for utvikling er høy uavhengig av gjensidighet. Deltagerundersøkelsen viser at gjensidighet hadde en signifikant*** positiv effekt på utvikling, og at gjensidighet har en stor betydning for om utvekslingene er utviklingsfremmende eller ikke. Partnerskapsundersøkelsen viser at det ikke er noen statistisk sammenheng mellom variablene. Sannsynligheten for at ikke-gjensidige utvekslinger var utviklingsfremmende var 51 %, som tyder på at det er omtrent like stor sannsynligheten for at den er ikke-utviklingsfremmende. Jeg finner altså ikke støtte for hypotesen og må forkaste H_3 .

Deltagerundersøkelsen viste at sør-deltagere opplever utvekslingene som utviklingsfremmende som følge av gjensidighet, som er svært positivt for Fredskorpset og IVCO-er generelt. Som vist i teorikapittelet er sør-nord-samarbeid ingen lett oppgave å få til, da historiske strukturer gjør slikt samarbeid vanskelig. Dette viser styrken til Fredskorpset som IVCO, da de klarer å tilrettelegge for gjensidige utviklingsfremmende utvekslinger og utvekslingssamarbeid som er positive og givende for begge parter. Sør-deltagere er det nye elementet i IVCO-utvekslinger, fordi det tradisjonelt ikke har utvekslet deltagere fra sør til nord, men som tydeligvis bidrar til å bryte ned barrierer og skape samarbeid som fungerer godt. For å ha gjensidige vertikale utvekslinger krever det å bruke tid på å skape en åpen dialog og opprettholde et samarbeid som gjør det mulig å reforhandle og endre etter behov.

Da utvalget er lite i modell 6, forsøkte jeg å kontrollere for utvalgsstørrelsen. Resultatet ble det samme som i modell 4, positiv effekt og økt signifikansnivå. Dette tyder på at variabelen gjensidighet har en sterkere effekt enn det jeg klarer å vise på grunn av utvalgsstørrelsen.

4.4 Sør-sør

Den siste gruppen utvekslinger er sør-sør-utvekslingene. Min hypotese H_4 : *Sør-sør-utvekslingene er gjensidige og fører til utvikling*. Jeg forventer dette, da sør-sør består av to parter som i seg selv er likere enn nord og sør partnerne.

4.4.1 Deltager

For sør-nord-utvekslingene var koordinerende partner et betent tema, som kanskje også er det i sør-sør-samarbeid, men jeg har ingen variabler som gjør at jeg kan kontrollere for dette på deltagernivå. Jeg er dermed nødt til å se på sør-sør-deltagere som en gruppe. For at jeg skal kunne forkaste nullhypotesen min, må gjensidighet ha en signifikant positiv effekt på utvikling.

Modell 7: Sør-sør-deltagerne

En multivariat logistisk regresjonsmodell for sammenhengen mellom utvikling og gjensidighet, kjønn, utdanning, tidligere utenlandsopphold og alder.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	0,657	0,259	1,929	0,011**
Kjønn (mann = 1, kvinne = 0)	-0,252	0,263	0,777	0,338
Utdanning (referansekategori: ikke-universitetsutd)				
Bachelorgrad	-0,946	0,331	0,388	0,004***
Mastergrad	-1,522	0,390	0,218	0,000***
Før (tidligere utenlandsopphold over 3 måneder = 1)	0,215	0,325	0,994	0,509
Alder (antall år før 1996)	0,225	0,081	1,252	0,005***
Alder ² (alder*alder)	-0,006	0,003	0,994	0,038**
Konstantledd	-0,809	0,524	0,445	0,122
Pseudo R ²	0,0804			
Log likelihood	-185,93649			
N=	293			

Modellen viser at gjensidighet har signifikant** positiv effekt på utvikling. Sannsynligheten for at gjensidige utvekslinger fører til utvikling er 16 % større enn for ikke-gjensidige sør-sør-utvekslinger.

«Kjønn» er ikke-signifikant, men har motsatt effekt enn modell 1, altså har kvinner større sannsynlighet enn menn for å oppleve utvekslingen som utviklingsfremmende. «Utdanning» har signifikant*** negativ effekt på utvikling. Dette betyr at universitetsutdannede, både på bachelornivå og masternivå, har lavere sannsynlighet for å ha opplevd utvekslingen som utviklingsfremmende. Dette er likt som i modell 1, og er et interessant funn. Jeg vil også påpeke at utdanning er svært kostbart i de fleste land i det globale sør sammenlignet med Norge og at utdanning kan også muligens være en indikator på sosioøkonomisk status. Uavhengig av dette, har høy skår på utdanning vist at utvekslingene har mindre utviklingsfremmende effekt. Den logiske forklaringen handler om kunnskapsnivå og eksponering for ulike tankemåter og internasjonal forskning, som gjør at man reflekterer på en annen måte enn mennesker uten samme kompetanse.

«Før» har en ikke-signifikant positiv effekt på utvikling, som i modell 1 var signifikant på 10 %-nivå. Hvorfor «før» har endret fortegn er vanskelig å si, men er nå svært ikke-signifikant, som betyr at begge gruppene ikke skiller seg fra hverandre. «Alder» er signifikant*** positiv og «Alder²» er signifikant** negativ. Aldersvariablene har omtrent lik effekt som i modell 1. Den er først positiv, som betyr at jo eldre man er, jo høyere er sannsynligheten for å ha en

utviklingsfremmende utveksling, frem til 39 år, som er modellens toppunkt. Deretter blir effekten negativ, som betyr at sannsynligheten blir mindre for hvert år over 39 år. Gjennomsnittsalderen i sør-sør-utvekslingene er 30 år, som dermed viser at eldre har større sannsynlighet enn yngre til å oppleve utvekslingene som utviklingsfremmende. Med de samme eksemplene som fra modell 1 ser vi at sannsynligheten for at en gjensidig utveksling førte til utvikling for en 22-åring med fullført bachelorgrad er 28 %, mens sannsynligheten for en 39-åring med fullført videregående utdanning er 85 %.

4.4.2 Partner

Sør-sør-partnerskap har ingen partner i nord, og en av partnerne i sør er koordinerende partner. I nord-sør-samarbeidet påpekte flere sør-partnere at skjevhet mellom koordinerende partner vanskeliggjorde samarbeidet. Jeg forsøkte å se om dette også stemte i sør-sør-samarbeid, ved å dele opp utvalget i «koordinerende partner» og «partner», men fikk ugyldige resultater. Dette samsvarer også med at variabelen «rolle» ikke er signifikant verken i modell 2 eller i denne modellen.

Modell 8: Sør-sør-partnere

En multivariat logistisk regresjonsmodell om effekten til gjensidighet, sektor og rolle i partnerskapet på utvikling.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	2,157	1,109	8,646	0,050**
Sektor (referansekategori = sivilsamfunn)				
Privat	1,337	1,199	3,806	0,265
Offentlig	1,916	1,198	6,796	0,110
Rolle (referansekategori = ikke-koordinerende)	-0,214	0,687	0,807	0,755
Konstantledd	1,282	1,098	3,605	0,243
Pseudo R ²	0,1445			
Log likelihood	-26,941634			
N=	56			

Modellen viser at gjensidighet har en signifikant** positiv effekt på utvikling. Sannsynligheten for at et gjensidig utvekslingssamarbeid fører til utvikling er 26 % større enn for ikke-gjensidige utvekslingssamarbeid.

«Sektor» har ingen signifikante resultater, men både kategorien «privat» og «offentlig» har sterk positiv effekt på utvikling til forskjell fra «sivilsamfunn», noe den ikke har hatt i de øvrige modellene. En mulig forklaring kan være at tekniske ferdigheter har høyere overføringsverdi i sør-sør-utvekslinger enn andre utvekslinger, som gjør at de opplever utvekslingene som mer utviklingsfremmende. Denne effekten er ikke signifikant.

«Rolle» forblir ikke-signifikant negativ på omtrent likt nivå som i modell 1. Det er et godt tegn at denne variabelen ikke er signifikant, da det kan tyde på at skjevheten flere har kommentert på kanskje ikke er så ulik som en skulle tro.

Jeg forventet at gjensidighet skulle ha positiv effekt på utvikling i sør-sør-utvekslinger og utvekslingssamarbeid, da Fulbrook (2007) demonstrerte mange fordeler med horisontale utvekslinger. Jeg forventer derfor at deltagere og partnere i sør-sør-samarbeid har lettere for å se hverandre som likeverdige og får mye tilbake fra samarbeidet, som gjør at jeg formulerte hypotesen H_4 : *Sør-sør-utvekslingene er gjensidige, og fører til utvikling*. For å forkaste nullhypotesen må gjensidighet ha en signifikant positiv effekt på utvikling. I deltagerundersøkelsen har gjensidige utvekslinger en signifikant*** positiv effekt på 16 % sammenlignet med ikke-gjensidige utvekslinger på utvikling. I partnerskapsundersøkelsen har gjensidige utviklingssamarbeid en signifikant** positiv effekt på 26 % sammenlignet med ikke-gjensidige utvekslinger på utvikling. Det betyr at jeg må forkaste nullhypotesen til H_4 , da det er signifikant positiv sammenheng mellom gjensidighet og utvikling i sør-sør-utvekslinger. Dette var altså som forventet, men er et resultat som ikke skiller seg ut fra de øvrige gruppene jeg har undersøkt i denne undersøkelsen.

4.5 H_1 : Gjensidige utvekslinger fører til utvikling

Hypotesen omhandler gjensidighet og utvikling generelt for utviklingssamarbeid, i motsetning til de øvrige hypotesene som har sett på dette forholdet for spesifikke grupper. For å teste H_1 ville det vært nok å gjennomføre analysene i modell 1 og 2 for hele Fredskorpset. Da de øvrige hypoteser handler om tenkt variasjon innad i Fredskorpset, bør disse også inngå i hypotesetestingen. I samtlige modeller ovenfor viser det seg at gjensidighet har en utvetydig positiv effekt på gjensidighet. Av de åtte modellene er effekten signifikant for fem. Enkeltpartnere som ikke gir signifikante resultater er nord-sør-partnere og sør-nord-partnere samt nord-sør-deltagere.

Undersøkelsene som omhandler partnere i det vertikale samarbeidet har ikke-signifikante resultater, som gjør at vi ikke kan si at gjensidighet er utviklingsfremmende for denne gruppen. Utvalgene i modell 4 og 6 er små som gjør at de ikke-signifikante sammenhengene kan skyldes målefeil. Begge modellene viser en positiv effekt av gjensidighet på utvikling. Jeg kjører derfor en modell for partnere i vertikale utvekslingssamarbeid.

Modell 9: Partnere i vertikale samarbeid (nord-sør og sør-nord)

En multivariat logistisk regresjonsmodell om effekten til gjensidighet, sektor og rolle i partnerskapet på utvikling.

	B	SE_B	OR	Sig.
Gjensidighet (gjensidig = 1, ikke-gjensidig = 0)	1,072	0,524	2,920	0,041 **
Sektor (referansekategori = sivilsamfunn)				
Privat	-1,037	0,496	0,354	0,037**
Offentlig	-0,460	0,690	0,631	0,505
Rolle (referansekategori = ikke-koordinerende)	0,073	0,519	1,076	0,888
Konstantledd	0,345	0,346	1,413	0,319
Pseudo R ²	0,0774			
Log likelihood	-59,928735			
N=	95			

Modellen viser en signifikant** effekt av gjensidighet på utvikling for partnere i samarbeid mellom nord og sør. Sannsynligheten for at en gjensidig utveksling fører til utvikling er 24,8 % større enn for ikke-gjensidige utvekslinger. Modellen er ikke signifikant annerledes fra verken modell 4 eller 6. Jeg konkluderer dermed med at gjensidighet fører til utvikling i både vertikale og horisontale utvekslingsamarbeid.

I tabell 1 i vedlegg 5 vises sannsynligheten for at de ulike modellene skal være utviklingsfremmende når kontrollvariablene er satt til gjennomsnitt. Tabellen viser kun et stort avvik fra de øvrige undersøkelsene, nemlig nord-sør-deltagere. Deltagere fra nord er den eneste gruppen som virkelig skiller seg fra de andre ved å både ha lav sannsynlighet for å være utviklingsfremmende og ved å ikke ha statistisk signifikante resultater. Dette kan tyde på at for nord-deltagere er den ikke-signifikante forskjellen faktisk reell. Det kan imidlertid også skyldes at utvalget var for lite.

Tabellen viser at sannsynligheten for at gjensidighet fører til utvikling var stor for samtlige deltagere, unntatt nord-deltagere. Sannsynligheten for at partnerne opplever utvekslingsamarbeidene som utviklingsfremmende er stor for alle partnere, uavhengig av gjensidighet. Om man ser på differansen er det tydelig at gjensidighet har positiv påvirkning på utvikling for samtlige deltagere og partnere. Dette bekrefter at gjensidighet har en positiv effekt på utvikling. Jeg forkaster dermed nullhypotesen til H_1 .

4.6 Feilkilder

I statistikk finnes det alltid en mulighet for at man har konkludert feil. Dette har blitt diskutert i kapittel 3.3. Jeg skal nå mer spesifikt diskutere hvordan resultatene mine kan være resultat av type I-feil eller type II-feil og hva jeg har gjort for å forsøke å unngå dette.

4.6.1 Type I-feil

Det kan hende at det i realiteten ikke finnes noen sammenheng mellom gjensidighet og utvikling, at jeg trekker feilaktige konklusjoner om at det er en effekt. Dette kalles feil av type I (Skog, 2013). Datamaterialet har blitt samlet inn av Fredskorpset, som kan som aktør ha påvirket respondentenes svar, da det kan være usikkerhet om hva undersøkelsen skal brukes til. Dette er blant forklaringene for hvorfor respondenter svarer svært positivt på undersøkelsen. Dette er også årsaken til at jeg valgte å kode om materialet til dikotome variabler med svært strenge krav for å skåre 1 på «gjensidighet» og «utvikling». Dette ble gjort for å styrke validiteten til variablene, slik at variablene «gjensidighet» og «utvikling» kun skulle fange dem som virkelig hadde opplevd gjensidighet og utvikling. Dette kan også ha ført til at mange som egentlig har opplevd utvikling og gjensidighet, har fått verdien 0.

Å finne relevante kontrollvariabler har vært en utfordring, da undersøkelsene skal kunne besvares av hele mangfoldet av prosjekter og deltagere i Fredskorpset. Det kan være en rekke andre faktorer som har påvirket utvikling, men dette har jeg ikke mulighet til å kontrollere. Jeg har kjørt robusthetstester for å undersøke om effektene i modellene er gode, og har fått svært gode testresultater. Dette styrker gyldigheten til resultatene.

4.6.2 Type II-feil

Type II-feil handler om å forkaste sanne sammenhenger. Det kan hende det er sammenheng mellom gjensidighet og utvikling, men at jeg trekker en feilaktig konklusjon om at det ikke er effekt. For nord-sør og sør-nord-utvekslingene formulerte jeg hypoteser som ble forkastet, da jeg ikke fant støtte for dem i modell 3, 4, 5 og 6. Modell 3, 4 og 6 var ikke signifikante, men antyder en positiv effekt av gjensidighet på utvikling, som ble bekreftet i modell 9. Dette gir grunn til å tro at modellene egentlig er gode, men at det begrensede utvalget fører til ikke-signifikante resultater. Jeg har forsøkt å ekskludere gruppene fra det øvrige utvalget for å se om det var en signifikant forskjell mellom modellene med og uten de relevante gruppene, men fant ingen signifikant forskjell. Dette styrker også mitt argument om at det er utvalgsstørrelsen som gjør at sammenhengen viser seg som ikke-signifikant.

5. Avslutning

Fredskorpset har som de fleste utviklingsaktører, lagt om strategien etter omfattende kritikk på åttitallet (Orgeret, 2013). Mange organisasjoner endret i praksis ikke måten de drev utviklingsarbeid på, selv om de definerer seg som partnerskap og bruker begrep som samarbeid og gjensidighet (Ahmad, 2006). Fredskorpset endret sin praksis fundamentalt og bygde opp nye utvekslinger og nye samarbeid i 2000. Denne undersøkelsen viser at de har klart å skape utvekslinger som vektlegger gjensidighet i utviklingssamarbeidene.

Denne undersøkelsen gir støtte til metoden Fredskorpset og andre IVCO-er bruker i sitt utviklingsarbeid. Gjensidighet fører til utvikling i internasjonale frivillige utviklingssamarbeid, spesielt i sør-sør-samarbeid der både partnere og deltagere viste at gjensidighet hadde en tydelig positiv effekt på utvikling. Deltagere fra sør rapporterte at gjensidighet var utviklingsfremmende, mens gjensidighet ikke hadde statistisk signifikant effekt på utvikling for nord-deltagerne. Gjensidighet på partnerskapsnivå viste seg også å ha positiv effekt for partnere i nord-sør-samarbeid.

Jeg har argumentert for at horisontale partnerskap mellom to land i sør er fordelaktig fremfor vertikale partnerskap, da overføringsverdien er større (Fulbrook, 2007). Dette fant jeg også støtte for i undersøkelsen min. Sannsynligheten for at gjensidige utvekslinger fører til utvikling er størst for deltagerne og partnerne i sør-sør-utvekslinger. Undersøkelsen viser imidlertid også positiv sammenheng i nord-sør-partnerskap. Om partnere i sør kan hjelpe hverandre og gjøre hverandre bedre, vil avhengighetsforholdet til nord slutte å eksistere. I dag er de fleste sør-sør-partnerskap fortsatt avhengig av støtte fra nord. Vertikale partnerskap skal bidra til utvikling i sør, ved å styrke lokalsamfunn og organisasjoner i sør, som vil gjøre sør mer uavhengig av nord. Dermed kan man også argumentere for at mine ikke-signifikante resultater for deltagere i nord ikke har så stor betydning, da nord er med som en funksjon til å skape utvikling i sør. Jeg har argumentert at sør kun kan bidra symbolsk, da penger og kompetanse kommer fra nord (Franco, 2013), men resultatene fra denne undersøkelsen kan nesten forstås som om tilfellet er motsatt.

Fredskorpset er internasjonalt sett en liten aktør som selv forstår egne begrensinger og dermed sikter mot å bidra til endringer av holdninger, relasjoner, kunnskap og ferdigheter. I samarbeid der dette er mål, vil gjensidighet være et godt virkemiddel for å utvikle slike egenskaper hos individer og organisasjoner. Resultatene fra denne undersøkelsen vil kunne brukes som et argument for helhetlig organisasjonsendring i utviklingssamarbeid med slike mål. Gjensidighet

vil først og fremst ha effekt der partene har noe å lære av hverandre og der samarbeidet i seg selv er nyttig for å nå målet, eksempelvis problemløsning eller kulturforståelse. Det hadde vært interessant å undersøke hvilke effekter gjensidige utvekslinger har for deltagerne etter 3, 5 og 10 år. Utvekslinger er en stor personlig begivenhet, som gjør at den reelle effekten av utvekslingen først kan forstås fullstendig når deltagerne har fått utvekslingen på avstand. De vil da ha mulighet til å reflektere over hvordan Fredskorpsutvekslingen har vært og hvordan den har påvirket dem som samfunnsborgere. En slik undersøkelse vil kunne teste idealisme-tesen om at endring på individnivå fører til samfunnsendring.

Gjensidighet fører til utvikling av holdninger, relasjoner kunnskap og ferdigheter. Om gjensidighet har effekt på utvikling i form av mer kvantifiserbare mål, som redusert barnedødelighet eller arbeidsledighet, kan denne undersøkelsen kun antyde. Videre undersøkelser av gjensidighet i samarbeid som har andre typer mål enn Fredskorpset vil kunne gi en indikator på mulighetene og begrensningene til gjensidighet som metode for utvikling.

Undersøkelsen bærer preg av at datamaterialet ikke er samlet inn til dette formålet, som gjør at jeg ikke har klart å måle gjensidighet og utvikling så presist som jeg skulle ønske, eller kontrollere for faktorer som kunne påvirke undersøkelsen i større grad enn de inkluderte kontrollvariablene. Jeg vil likevel si at variablene mine måler gjensidighet og utvikling på en tilfredsstillende måte og at de viktigste kontrollvariablene har blitt kontrollert for. Analysen viser robuste resultater og gjensidighet har utvilsomt positiv effekt på utvikling.

For å konkludere har denne undersøkelsen vist at gjensidighet fører til utvikling, som støtter tesen Fredskorpset og andre IVCO-er bruker i sitt utviklingsarbeid. Fredskorpset har klart å skape utvekslinger som vektlegger gjensidighet i arbeidet sitt, og dette har bidratt til utvikling. Gjensidighet fører til utvikling av holdninger og ferdigheter som skal bidra til å skape globale løsninger for en mer rettferdig verden. Gjensidighet i partnerskap bidrar til å endre måten sør og nord samhandler, slik at partnere vil inngå i partnerskap fordi man har et genuint ønske om å samarbeide, fremfor samarbeid for samvittighetens skyld. Suksessen til Fredskorpset og andre IVCO-er, viser at det tradisjonelle forholdet mellom nord og sør er i endring. Partnerskap som Ahmad Ahmad (2006) definerer som 'donorskap', opprettholder strukturer som gjennom gjensidighet kan og bør fjernes. Effekten gjensidighet har på utvikling er ikke begrenset til IVCO-er men kan være et nyttig bidrag i både utviklingssamarbeid og annet internasjonal samarbeid.

6. Referanseliste

- Ahmad, M. M. (2006). The 'partnership' between international NGOs (non-governmental organisations) and local NGOs in Bangladesh. *Journal of International Development*, 18(5), 629-638.
- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2002). Who trusts others? *Journal of public economics*, 85(2), 207-234.
- Bonn, U. (2016). *UNV and GIZ to host Landmark Conference on International Volunteering in Bonn - Focus on Strengthening the Resilience of Communities against Emerging Global Risks*. Hentet 27.04.2017 2017, fra <http://www.unbonn.org/IVCO2016>
- Brende, B. (2016). *Statsbudsjettet 2016 – tildelingsbrev nr. 1*. Oslo. Hentet den 20.01.2017 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/73108c5ee14344f0b3a880fab158a719/fk_tildeling2016.pdf
- Carlsen, J., Borchgrevink, A., Simonsen, A. H., Sørensen, S. E., Kapile, S., Katee, C., Mundugo, G., Pitso, R. (2006). *Evaluation of Fredskorpset*. Oslo: Norad.
- Degnbol-Martinussen, J. E.-P., Poul. (1999). *Aid: Understanding International Development Cooperation* (M. Bille, Overs. 1st. utg.). London: Zed Book Ltd. (Bistand: utvikling eller afvikling)
- Frafjord Johnson, H. (1999). *Redegjørelse om utviklingspolitikk til Stortinget 6. mai 1999 ved utviklings- og menneskerettighetsminister Hilde Frafjord Johnson*. oslo: Utenrikskomiteen. Hentet den 30.01.2017 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/1999-2000/inns-199900-028/?lv=0>
- Franco, E. L. (2013). *Valuing volunteering: literature review*. London: Voluntary Service Overseas and Insitute of Development Studies.
- Fredskorpset. (2014). *Theory of change*. Oslo: FK Norway.
- Fredskorpset. (2015a). *Fk Norway's strategy 2015-2017*. Oslo: FK Norway.
- Fredskorpset. (2015b). Mutual learning promotes development. Norway (Red.), *FK Norway* (s. 12). Oslo: FK Norway.
- Fredskorpset. (2016a). *2015/ Annual report*. <http://www.fredskorpset.no/globalassets/arsrapport/annual-report-2015-web.pdf>: Utenriksdepartementet.
- Fredskorpset. (2016b). *Årsrapport 2015*. <http://www.fredskorpset.no/globalassets/arsrapport/ud-arsrapporter/arsrapport-dfo-2015.pdf>: Fredskorpset.
- Fulbrook, A. (2007). Globalising Volunteering: VSO's experience. *Policy & Practice-A Development Education Review*(4), 21-27.
- Jakobsen, T. G., & Mehmetoglu, M. (2017). *Applied Statistics using stata: a guide for the social sciences*. Los Angeles, California: SAGE Publications
- Komter, A. (2007). Gifts and social relations: The mechanism of reciprocity *International Sociology*, 22(1), 93-107.
- Lévi-Strauss, C. (1969). *The Elementary Structures of Kinship* (J. H. v. S. Bell, John Richard Needham, Rodney, Overs. revised. utg.). Boston: Beacon Press.
- Lough, B. (2016a). *Added value of Singapore International Foundation's volunteer cooperation programmes in Asia*. Singapore: Singapore international Foundation.
- Lough, B. J. (2016b). Reciprocity in International Volunteer Cooperation (s. 25). Oslo: Fredskorpset.

- Lough, B. J., & Carter-Black, J. (2015). Confronting the white elephant: International volunteering and racial (dis) advantage. *Progress in Development Studies*, 15(3), 207-220.
- Lough, B. J., McBride, A. M., & Sherraden, M. (2009a). Measuring volunteer outcomes: Development of the international volunteer impacts survey. *Center for Social Development, Washington University, St Louis, MO*, 09-31.
- Lough, B. J., McBride, A. M., & Sherraden, M. S. (2009b). Perceived effects of international volunteering: Reports from alumni. *St Louis, MO: Center for Social Development, Washington University*.
- Mati, J. M., & Perold, H. (2011). *Youth volunteer exchange programs in Southern and Eastern Africa: Models and effects*. Johannesburg: VOSESA.
- Mauss, M. (1934). Les Techniques du corps. *Journal de Psychologie* 32((3-4)).
- Orgeret, K. S. (2013). Avslutning. I R. Krøvel & K. S. Orgeret (Red.), *Fredskorpset* (s. 260-276). Oslo: Pax.
- Ostrom, E., & Walker, J. (2003). *Trust and reciprocity: Interdisciplinary lessons for experimental research*: Russell Sage Foundation.
- Perold, H., Graham, L. A., Mavungu, E. M., Cronin, K., Muchemwa, L., & Lough, B. J. (2013). The colonial legacy of international voluntary service. *Community Development Journal*, 48(2), 179-196.
- Polonijo-King, I. (2004). In Whose Words? Narrative Analysis of International Volunteer Stories from an Anthropological Perspective. *Narodna umjetnost-Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 41(1), 103-124.
- Popazzi, L. (2004). *Returning Home: The Impact of International Volunteering on Kenyan Civil Society*. MSc. Open university
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Salvesen, I. (2013a). Namibiere og nordmenn møtes i musikken. I R. Krøvel & K. S. Orgeret (Red.), *Fredskorpset* (s. 234-240). Oslo: Pax.
- Salvesen, I. (2013b). Når kultur ikke er nok. I R. Krøvel & K. S. Orgeret (Red.), *Fredskorpset* (s. 241-248). Oslo: Pax.
- Sherraden, M. S., Lough, B., & McBride, A. M. (2008). Effects of international volunteering and service: Individual and institutional predictors. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 19(4), 395.
- Skog, O.-J. (2013). *Å forklare sosiale fenomener* (2. utg.). Oslo: Gyldendal norsk forlag. (1998)
- Slagman, T. O., Thiis-Evensen, A., & Olsen, E. F. (2005). *Change-agents for development: A study of individual and social results of the FK exchange program*. Oslo: Kulturell Dialog AS.
- Stirrat, R. L., & Henkel, H. (1997). The development gift: The problem of reciprocity in the NGO world. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 554, 66-80.
- Tjønneland, E. N., Helland, J., Kruse, S.-E., & Norbakk, M. (2016). *Chasing Civil Society? - Evaluation of Fredskorpset*: The Evaluation Department in Norad.
- Utenriksdepartementet. (1961). *St. Meld. Nr 23. (1961-1962) Norges Hjelp til Utviklingslandene*. Oslo: Utenriksdepartementet. Hentet 14.02.2017 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1961-62&paid=3&wid=a&psid=DIVL2607&s=True>

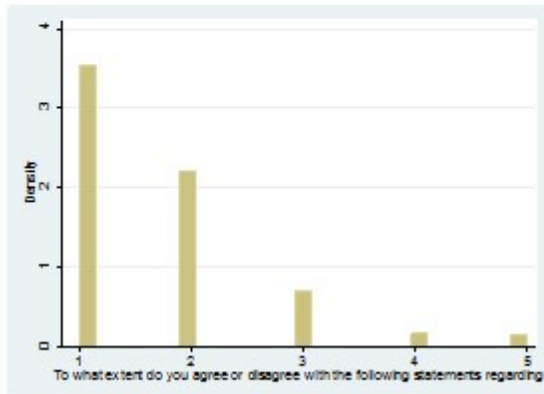
- Utenriksdepartementet. (2010). *Instruks til Det norske fredskorpset (Fredskorpset)*. Oslo. Hentet den 20.02.2017 fra <http://www.fredskorpset.no/globalassets/fredskorpset/instruks-norsk-2010.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2013a). *Ordningsregelverk, Fredskorpset, nord-sør-programmet*. Oslo. Hentet 10.01.2017 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/tilskudd/ordningsregelverk_fk_nord_sor190413.pdf
- Utenriksdepartementet. (2013b). *Ordningsregelverk, Fredskorpset, sør-sør-programmet*. Oslo: Utenriksdepartementet. Hentet 10.01.2017 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/tilskudd/ordningsregelverk_fredskorpset_sor_sor190413.pdf
- Volunteer and Service Enquiry Southern Africa. (2013). *Models of international volunteering: Trends, innovation, and good practice*. Dublin: Comhlámh.
- VSO. (2014). VSO's Theory of Change. I V. International (Red.), (s. 12). Tingston Upon Thames: VSO International.

Vedlegg 1: Histogram av variablene i deltagerundersøkelsen

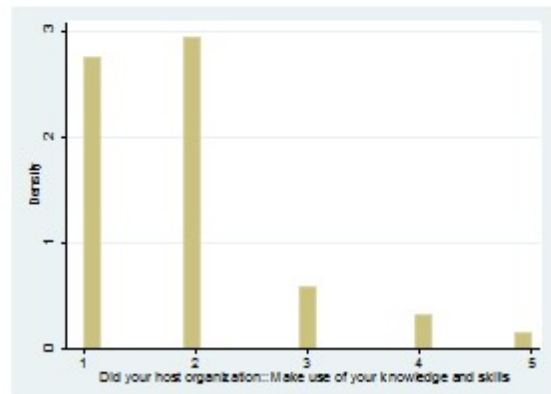
1.1. Gjensidighet

Histogram 1: Q32_4: Individual differences were respected at the host organization

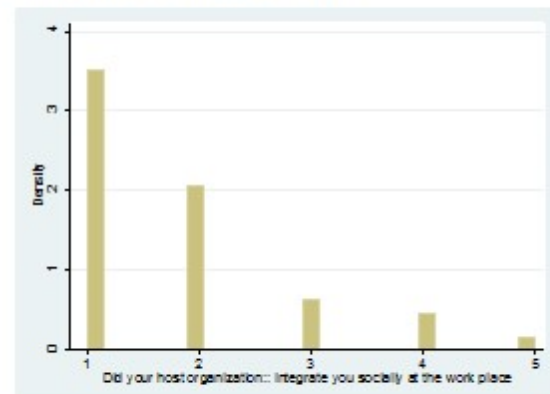
1: Strongly Disagree 2: Somewhat Disagree
3: Neither agree or disagree 4: Somewhat Agree
5: Strongly Agree

Histogram 4: Q32_1: The host organization made use of my skills and knowledge

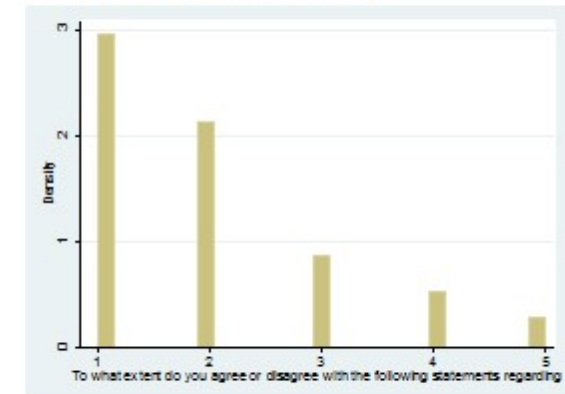
1: Strongly Disagree 2: Somewhat Disagree
3: Neither agree or disagree 4: Somewhat Agree
5: Strongly Agree

Histogram 2: Q33_10: My host organization integrated me socially at work

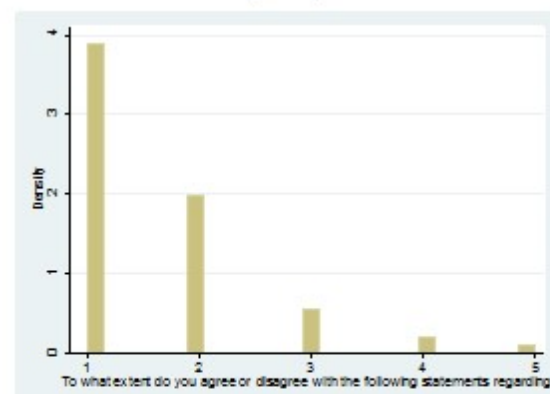
1: Strongly Disagree 2: Somewhat Disagree
3: Neither agree or disagree 4: Somewhat Agree
5: Strongly Agree

Histogram 5: Q33_5: I was involved in the decisions that affected my work

1: Strongly Disagree 2: Somewhat Disagree
3: Neither agree or disagree 4: Somewhat Agree
5: Strongly Agree

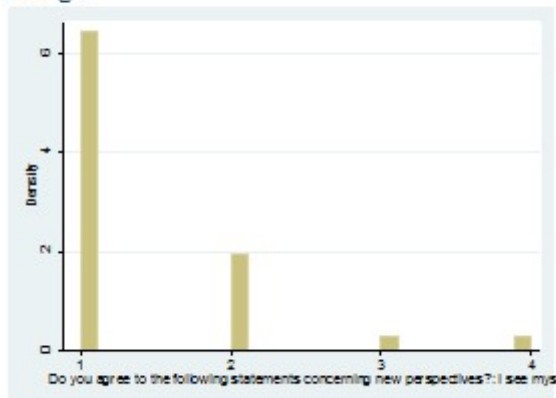
Histogram 3: Q33_9: I felt that my skills and talents fit the exchange requirements

1: Strongly Disagree 2: Somewhat Disagree
3: Neither agree or disagree 4: Somewhat Agree
5: Strongly Agree

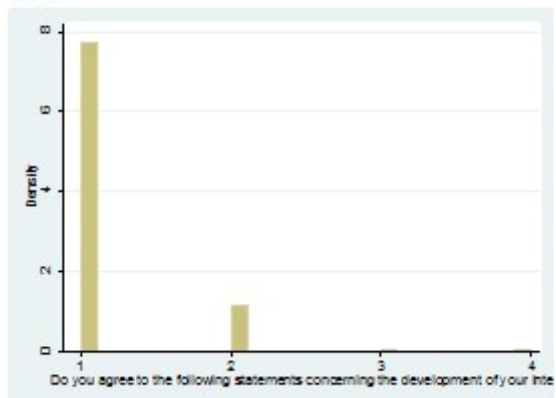
1.2 Utvikling

Histogram 6: Q16_1: I see myself as an agent of change

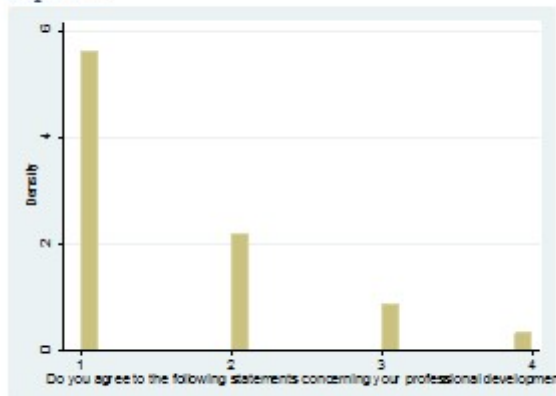
1: I agree 2: I partially agree 3: I don't agree
4: Don't know/No opinion

Histogram 7: Q18_4: I am more open to appreciating aspects of other cultures, to the extent that I am inspired/ motivated to realize them where I live

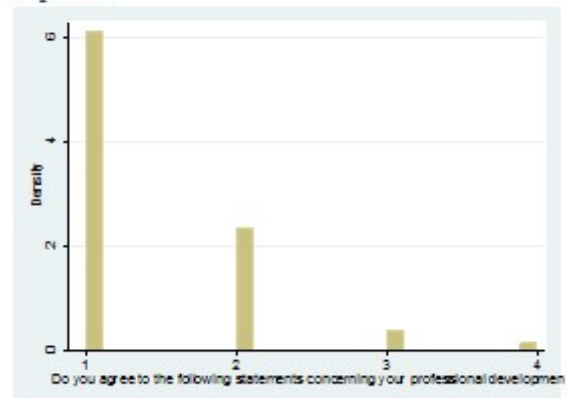
1: I agree 2: I partially agree 3: I don't agree
4: Don't know/No opinion

Histogram 8: Q17_1: My technical skills have improved

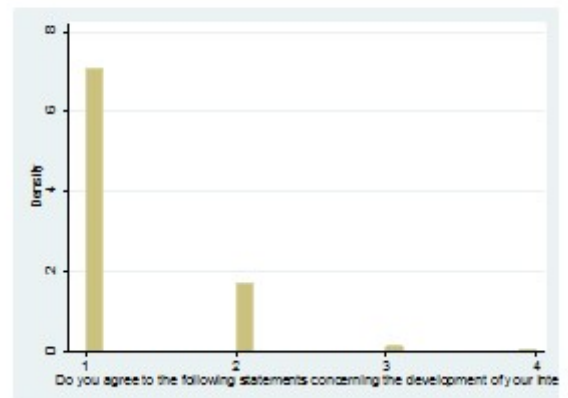
1: I agree 2: I partially agree 3: I don't agree
4: Don't know/No opinion

Histogram 9: Q17_2: My leadership skills have improved

1: I agree 2: I partially agree 3: I don't agree
4: Don't know/No opinion

Histogram 10: Q18_2: My ability to solve problems/meet challenges/be creative jointly with others has improved

1: I agree 2: I partially agree 3: I don't agree 4: Don't know/No opinion

Vedlegg 2: Deskriptiv statistikk av variabler i deltagerundersøkelsen

Tabell 1: Deskriptiv statistikk av hoved uavhengig variabel «gjensidighet» i deltagerundersøkelsen

Variabel	Obs.	Mean	Std.Dev.	Min.	Max.
Relasjonell gjensidighet					
Q32_4	740	0,824	0.381	0	1
Q33_10	743	0,851	0.357	0	1
Gjensidig nytte					
Q32_1	742	0,841	0.366	0	1
Q33_9	739	0,754	0.431	0	1
Felles beslutning					
Q33_5	740	0,873	0.333	0	1
Gjensidighet	729	0,582	0.494	0	1

Tabell 2: Deskriptiv statistikk av avhengig variabel «utvikling» i deltagerundersøkelsen.

Variabel	Obs.	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
Verdier og relasjoner					
Q16_1	738	0,720	0.450	0	1
Q18_4	738	0,862	0.345	0	1
Ferdigheter					
Q17_2	739	0,682	0.466	0	1
Q17_1	742	0,624	0.485	0	1
Q18_2	736	0,789	0.408	0	1
Utvikling	726	0,397	0.490	0	1

Tabell 3: Deskriptiv statistikk av kontrollvariabler i deltagerundersøkelsen

Variabel	Var.Navn	Obs.	Mean	Std.Dev.	Min.	Max.
Q2	Alder	733	9,982	6.217	1	32
Q54	Kjønn	749	0,479	0.500	0	1
Q4	Utdanning	744	1,910	0.738	1	3
Q3	Før	744	0,272	0.445	0	1

Vedlegg 3: Deskriptiv statistikk av variabler i partnerundersøkelsen

Tabell 1: Deskriptiv statistikk av hoved uavhengig variabel «gjensidighet» i partnerundersøkelsen

Var. Nr.	Obs.	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
Relasjonell gjensidighet					
Q9	175	0,554	0.498	0	1
Q55	175	0,937	0.243	0	1
Gjensidig nytte					
Q20	159	0,975	0.157	0	1
Q21	158	0,930	0.255	0	1
Felles beslutningsprosesser					
Q59	174	0,954	0.210	0	1
Gjensidige utvekslinger					
Q10/Q11	175	0,617	0.487	0	1
Gjensidighet	151	0,325	0.470	0	1

Tabell 2: Deskriptiv statistikk av avhengig variabel «utvikling» i partnerundersøkelsen

Var. Nr.	Obs.	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
Verdier og relasjoner					
Q17m	179	0,626	0.485	0	1
Q17k	179	0,598	0.492	0	1
Ferdigheter					
Q38e	179	0,659	0.475	0	1
Q17a	179	0,581	0.494	0	1
Utvikling	179	0,564	0.497	0	1

Tabell 3: Deskriptiv statistikk av kontrollvariablene i partnerundersøkelsen

Var. Nr.	Var. Navn	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Q66	rolle	179	1,335	0.473	1	2
Q67	Sektor	179	1,531	0.713	1	3

Vedlegg 4: Representativitet

Tabell 1: Differanse mellom deltagere i 2015 og utvalget i deltagerundersøkelsen.

	Deltagere i 2015	Utvalget	Prosentvis differanse
Kjønn:			
-kvinner	321 (58%)	390 (52,1%)	-5,9
-menn	233 (42%)	359 (47,9%)	+5,9
Kontinent:			
- Latin-Amerika	33 (6%)	38 (5,2%)	-0,8
- Afrika	232 (43,3%)	241 (32,2%)	-11,1
- Asia	79 (14,8%)	257 (34,3%)	+19,5
- Europa (Norge)	193 (35,9%)	212 (28,3%)	-7,6
Total:	554 (100%)	749 (100%)	

Tabell 2: Differanse mellom partnere i 2015 og utvalget i partnerundersøkelsen.

	Partnerskap 2015	Utvalget	Prosentvis differanse
Sektor:			
- Sivilsamfunn	119 (61%)	107 (59,7%)	-1,3
- Privat	31 (16%)	23 (12,9%)	-3,1
- Offentlig	45 (23%)	49 (27,4%)	+4,4
Kontinent:			
- Latin-Amerika	11 (5,6%)	10 (5,6%)	0
- Afrika	111 (56,9%)	81 (45,3%)	-11,6
- Asia	30 (15,4%)	47 (26,2%)	+10,9
- Europa (Norge)	43 (22,1%)	41 (22,9%)	+0,8
Total:	195 (100%)	179 (100%)	0

Vedlegg 5: Sannsynlighet

Tabell 1: Sannsynlighet for utviklingsfremmende utveksling når utvekslingen/ utvekslings samarbeidet er ikke-gjensidig, gjensidig samt differansen mellom disse to:

	Ikke-gjensidig	Gjensidig	Differanse
Deltagere			
Alle fredskorpsdeltagere***	33,8%	56,8%	23,0
Nord-sør-deltagere	9,7%	18,6%	8,9
Sør-nord-deltagere***	33,1%	63,8%	30,7
Sør-sør-deltagere**	50,0%	65,3%	15,3
Partnere			
Alle fredskorps-partnere***	55,2%	81,2%	26,0
Nord-sør-partnere	47,4%	75,3%	27,9
Sør-nord-partnere	51,3%	71,1%	19,8
Nord og sør-partnere**	48,5%	73,3%	24,8
Sør-sør-partnere**	67,9%	95,1%	27,2

Signifikansnivå: *** = 1 %-nivå, * =5 %-nivå